

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Avgvstini Valerii, Veronensis Episcopi, De Rhetorica
Ecclesiastica Libri III. Perqvam Ervditi**

Valiero, Agostino

Coloniae, 1582

De Rhetorica Ecclesiastica Ad Clericos, Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69050](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69050)

DE RHETORI-
CA ECCLESIASTI-
CA AD CLERICOS,
LIBER PRIMVS.

Quandam esse Ecclesiasticam Eloquentiam.
CAP. I.

INGVA, vt Lactantius Firmianus scribit, cum verum loqui coeperit, & virtutem, maiestatemq; Dei interpretari, tum demum suo fungitur munere. quandiũ falsa loquitur, in suo vsu non est. Oratores autẽ seculi, qui falsis sapẽ argumentis, & adulationibus incautos animos decipere consueuerunt, & in suis orationibus gloriam Dei propositam non habuerunt, rectius homines ad argutam copiosamq; malitiam, ad blandam, seditiosamq; calliditatem, atque ad omnia verborum lenocinia instructos, quã eloquentes, quispiam dixerit. Quod si quis contendat, tot mala non ab arte, sed à deprauata hominum natura fuisse profecta; oratorem sic esse definitum, virum bonum, dicendi peritum; is certẽ nõ negabit, viris etiam bonis dicendi facultate instructis, quos admirata est antiquitas, minimẽ fuisse propositum, ad verissimam Christi religionem, vnicam veritatis magistrã, auditores instruere, & eos ad beatam & æternam vitam impellere. Quare rectẽ, aliud animo cogitans, dixit ille apud Ciceronem, disertos se vidisse quã plurimos, eloquentem
verò

verò neminem; cum, exceptis illis, qui Christum Deum aut prænunciātes, aut cognoscentes, diuino spiritu adiuti, verissimam eius religionem copiosè explicauerūt, eloquens meritò appellari nemo possit. Sunt igitur colligenda & accommodanda quedam præcepta, quæ doceant caelestem ac sanctam eloquentiam: quorum cū sit magistra, vt est salutarium omnium præceptorum, sponsa Christi sancta mater Ecclesia, Ecclesiasticā Rhetoricam illa constituent. Hanc diuinam potiùs, quàm humanam, dicendi facultatem, etsi Spiritus sanctus sine vlla doctrina & labore interdū solet suggerere, obseruatione tamen sermonum, quibus sancti homines, eodem spiritu afflati, Christiano populo profuerunt, percipi, et in artem redigi posse, nemo negauerit.

De Ecclesiasticæ Eloquentiæ vtilitate.

Cap. II.

VTILEM dicunt Rhetores eloquentiam, quia veritatem tue tur & extollit, quæ ignorantia iudicū, et aduersariorum calumnia depressa succumberet: quod non solū inutile, sed etiam turpe est homini. Addunt, quia salutaria cōsilia proponit, quia debitos honores virtuti tribuit, quia populorum impetus sedat, quia in communi, quotidianaq; vita maximas vtilitates affert. Ecclesiasticam nos eloquentiā non solū vtilem existimamus ad ea, quæ illi dixere, sed ad religionem, quæ nihil melius homini à bonorum omnium largitore Deo tributum est, inducendam, retinendam, propagandā. Ea enim qui sunt ornati, si diuinitus ad nobilissimum illud munus vocati sint; prouincias, regna ad Christum conuertunt,

DE RHETORICA ECCLES.

haereses extinguunt, seditiones sedant, concordiam pariunt, leges praescribunt, confirmant, ac etiam imprimunt in animis hominum; ita ut verè sine tyrannide dominentur, & meritò ministri Dei, internuncij, Angeli, Christi legati appellari possint, quibus nominibus iure nominantur Apostoli, et qui in Apostolico munere dicendi, sine furore & ostentatione versantur.

Quænam ars sit Rhetorica Ecclesiastica, & quale sit officium oratoris.

Cap. III.

ARS autem, quæ Ecclesiasticam eloquentiam, Christiano populo tam utilem, docet, Rhetorica Ecclesiastica appellatur: quæ est ars siue facultas inveniendi, disponendi, & eloquendi ea, quæ ad salutem animarum pertinent. Oratoris autem Ecclesiastici officium est, veritatem, arcanum Dei aperire populo, docere pie & innocenter vivere, errores turpissimos, pestiferas superstitiones, pravas consuetudines tollere, ad piam, veram, diuinamque sapientiam, Christianam religionem homines compellere, cognitione veritatis, qua nullus est suauioribus, auditorum animos nutrire. Eius autem hic est finis propositus, persuadendo augere regnum Dei, lucrari animas Christo, ornare sanctam Ecclesiam, minuere tyrannidem diaboli, animas, Christi precioso sanguine redemptas, ad aeternam vitam & beatitudinem excitare. Pluribus verbis eandem ferè rem exprimentibus, officium & finem Ecclesiastici Oratoris explicauimus, ut teneris clericorum ingenijs consuleremus. Porro felicitas siue beatitudo,

ritudo, iucundissimum & pulcherrimum nomen, est virtutis pramium, bonorum omnium abundantia, in visione ac fruitione Dei posita. Quamuis autem ante obitum nemo verè beatus appellandus sit; perspicuū tamen est, beatos dici quosdam peregrinos, qui ad iter conficiendum omnibus impedimētis sunt liberi; beatos quosdā nauigantes, cum portum vident. Itā in huius vitæ peregrinatione inter tot fluctus, beatos humiles, Dei prouidentiam agnoscetes, & mentem suam inclinantes coram Deo; beatos mites, quorum anima ea dulcedine est pradita, vt nulla eam possit amaritudo perturbare; beatos lugentes, quibus concessa est gratia vehementer dolendi ob peccata, qua sunt, & ob bona, qua fieri possent, & minimè fiunt; beatos iustitiam, maximè vtilem illam & eximiam virtutem amantes, qua bonitatis aut innocentia nomine potest significari; beatos misericordes, aliorum calamitatibus dolentes, eisquē succurrentes: item mundos corde, temperatos, castos, qui impura libidinis tyrannide liberi, angelicam vitam incipiunt degere, visuri Deum pulchritudinis, & omnium bonorū authorē, beatos studiosos pacis, tantoq; & tam magno bono fruētes, quia nihil repugnat, quo minūs se ipsi regentes, in periculosissima huius mundi pugna vincant, & filij Dei & heredes, caelesti hereditate potiantur; beatos, quos mundus varijs modis exercet, quos vituperat, quos calumnijs oppugnat, quia veritatem diligunt, & tuentur, quia gloriā Dei quarūt, quia prodesse hominibus exemplo student. Cuius peregrinationis nostræ beatitudines exprēssit verus magister, & Dominus Iesus Christus: easquē explicans Ecclesiasticus Orator, facile demonstrabit, neq; in voluptate, neque in

4 DE RHETORICA ECCLES.

diuitijs, neque in honoribus, neque etiam in scientia, neq̄
demū in proprijs virtutibus, vt quidā philosophi putau-
erunt, collocandā esse felicitatem: sola esse bona, quæ bonos
homines efficiunt: bona corporis, valetudinē, pulchritudi-
nē, & bona externa, diuitias, honores, eatenus esse bona,
quatenus illis rectē scimus vti. Verū quemadmodū me-
dicus, quamuis non sanet semper egrotum, est tamen ap-
pellandus bonus medicus, cūm adhibuerit omnia medica-
menta ad sanandum; itā fieri potest prauitate huius se-
culi, & peruersitate ingeniorum, vt audientes bonos con-
cionatores, parū aut nihil etiam proficiant, cūm ipsi
tamen boni concionatores sint appellandi. Quod si ora-
tione sua consequetur Ecclesiasticus orator, vt, postquam
dixerit, tacita quadam voce loquantur inter se audito-
res, & commoti, ac compuncti corde, dicant: Quid ergō
faciemus? quod beatiſſimo Apostolorum principi dicenti
concessum est, non minimum fructum se cepisse existi-
mabit. Vt autem in omnibus, quæ inſra globum luna con-
tinentur, quatuor genera causarum facile est reperire:
in homine enim efficientes causas dicimus Solem, & a-
lium hominem; formam, animā, ratione præditam; ma-
teriam, corpus; finem, felicitatem. & in domo efficientem
causam, nominamus aedificatorem; formam, figurā ipsius
domūs; materiam, lapides, camenta; finem, defensionem
ab iniuria cali: itā, sine paulō antè explicato, effectorem
concionum, & bonarum omnium rerum, actionum, &
verborum, dicimus sanctum Spiritum, qui precibus inuo-
candus est; nam sine eius præſenti numine, inutiles sunt
omnes sermones, planè mortua sunt conciones. Hanc rem
cūm nouisset sanctus Dominicus, interrogatus, qua ratio-
ne di-

LIBER PRIMVS.

ne, dicendo auditores in sui admirationem traheret, & tot animas concionibus suis Christo lucraretur; ea, quae dicebat, se reperire respondit in libello charitatis, in libello Spiritus sancti. Proxima causa efficiens, sunt labor & exercitatio. Forma in hoc est sita, ut aptè et congruenter dicatur ad populū; nam in scholis breuiter, acutè, & de rebus difficilibus agitur: ad populū verò copiosè, dilucidè, & de rebus in primis, ad vtilitatem animarum spectantibus, habendus est sermo, ita ut concionis forma, & eloquentia Christiana vis, ac summa omnium praeceptorum, quae tradimus, B. Augustini verbis sit describenda, ut orator Ecclesiasticus ita dicat, ut intelligenter, obedienter, & libenter audiatur. De materia agamus.

Duplicem esse materiam huius artis: remotam, & proximam.

Cap. IIII.

MATERIA Ecclesiastico oratori subiecta, duplex est: remota, & proxima; remota continet omnia, quae scripta sunt, ita ut quidquid ex philosophis, poetis, historicis, oratoribus, ex omni scriptorum genere excerpi potest, ad vtilitatem populi; id totum Ecclesiastico oratori, tanquam proprium, ab alijs vsurpatum, subiiciatur. proxima verò materia, tribus dicendi generibus comprehendendi potest, Deliberatiuo, Demonstratiuo, & Iudiciali. Deliberatiuum genus est, quod in suafione & dissuafione versatur: cuius finis est vtile. Demonstratiuum, quod in laudatione et vituperatione est positum: cuius finis est honestum. Iudiciale, in accusatione & defensione est situm: cuius finis est iustum. Vtile, ut B. scribit Ambrosius,

brofius, nihil est aliud, nisi quod confert ad vitam eternam. Honestum sic definimus, virtutis decorem, qui cum utilitate ita est coniunctus, vt separari nequeat. Iustitia, est constans perpetuaque voluntas tribuendi unicuique quod suum est: in hoc autem in primis sita est, vt agnoscat^{ur} cali & terra dominus, innocentia remunerator, & scelerum vindex: eiusque praecepta obseruentur. Quae omnia cum ad veram hominis felicitatem referantur; constat, fines, non perinde ac Rhetores, utilitatem ab honestate plerunque seiungentes, putauerunt, esse à nobis Christianis distinguendos.

Genus Deliberatiuum ad quinque capita referri posse. Cap. V.

CV M genus Deliberatiuum in bonorum suafione, et malorum dissuafione versetur: ad quae omnis Ecclesiastici oratoris labor, tanquam ad finem dirigitur, in hoc maxime studium & diligentiam ponat; vt à vitijs auocans populum Dei, ad veram pietatem, Christianasque omnes virtutes accendat atque inflammet. Ea verò, quae Ecclesiasticus orator populo suadere solet, ad quinque fortasse capita, facilius doctrinae causa, redigi possunt; ad credenda, ad speranda, ad timenda, ad vitanda, ad agenda: quibus capitibus vniuersa ferè Theologia, & tota Christianè viuendi ratio comprahèditur. Nos qui clericis scribimus, quaedam attingemus, quae ipsis aliquam propositiõnum copiam possint suppeditare, perfectam eorum capitum tractationem omitentes: nè, actum à doctissimis Theologis, agamus; & scopi, quem nobis proposuimus, obliti esse videamur.

De

ITA QV E dicit Ecclesiasticus orator credendum esse
 Expresso in sacris literis Dei verbo, de quarum aucto-
 ritate alio loco dicemus. Et vt intelligat nō omnia, ad sa-
 lutem pertinentia, comprehendere expresso Dei verbo; le-
 gat Osi Cardinalis Vuaruiensis, doctissimi hominis, pul-
 cherrimum ea de re libellum. Credendos duodecim ar-
 ticulos, qui in sancto Apostolorum Symbolo continentur,
 proponet. in quorum explicatione, magnā copiam ei sug-
 geret aureus liber, qui proximis annis iussu Pij V. Pontifi-
 cis Maximi, est editus, Catechismus Romanus. Cauebit,
 nē vllum vnquā articulum in dubium reuocare videa-
 tur: quod nonnulli faciunt ostentatiōe potius, quā inscitia
 aut infidelitate. disputāt enim de Dei prouidentia, & ar-
 gumenta multis iam seculis explosa, in medium afferunt.
 qui conatus minimē necessarius, vt periculosus, aut potius
 perniciosus, non est laudandus. Sape Ecclesiasticus orator
 affirmabit duodecim articulos fidei esse principia, bases,
 & fundamēta Christiana religionis: ita esse certa, ita in-
 dubitata, ita multorum martyrum sanguine cōfirmata;
 vt stultum sit, aut potius impium, eos in dubium reuoca-
 re. Proponet etiam, esse Apostolis & apostolicis viris, tan-
 quam ministris Spiritūs sancti, fidem adhibendam: ad-
 mittendas sanctas traditiones Apostolorum, quas, voces
 Dei & oracula eiusdem sancti Spiritūs, quem equalem
 patri & filio adoramus, existimare Christianus populus
 debet. Sanctam Ecclesiam, matrem & magistrā veri-
 tatis, & sponsam Christi credendam: sanctis Concilijs ge-
 neralibus, quibus tantam auctoritatem tribuendam pu-
 tauit beatus Gregorius, quantam Euangelistis, nimirum
 quia

§ DE RHETORICA ECCLES.

quia in Spiritu sancto sunt congregata, assentiendum; & sanctis Doctoribus, si inter se consentiant. Non credendum sathana, perenni animarum nostrarum hosti, scelestam dogmatum nouitatem suggerenti. non credendum eius discipulis hereticis, puritatē catholicae fidei malitiosè & impiè contaminantibus: non credendum proprio ingenio, neque cuius in rebus ad fidem pertinentibus.

De sperandis. Cap. VII.

ET quia, veluti fidelissima comes, fidē sequitur spes, proponet Ecclesiasticus orator, speranda esse omnia bona à clementissimo cali & terra domino, & à patre misericordiarum Deo: habere nos aduocatum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, cuius preciosissimo sanguine, à sathana tyrannide liberati sumus: illum pro nobis orare: sperandam esse vitam aeternam, eamque auidè expectandam, hoc est, visionem & fruitionem Dei, consortium Angelorum, & vitam periculis & molestijs omnibus vacuam, caelestibus & perpetuis bonis abundantem. Moneat sepè populum Dei, nè inani quadam fiducia se ipse fallat: sciat misericordem esse dominum & iustum: fidem operibus comprobendam esse: non esse Deum ad iracundiam prouocandum, à quo innumerabilibus affecti sumus beneficijs, & in quē speramus. Quòd si quempiam desperare suspicabitur, beati Augustini verba poterit commemorare: Respira peccator, respira, nè desperes: spera in eum, quem times: confuge ad eum: inuoca opportunè, quem superbe prouocasti.

De

PORRO cū nemo sciat, odio an amore sit dignus; & in multis bonarum omnium rerum authorem & principem Deum offendamus; proponet initium sapientia esse timorem Domini: Deum timendum, quia, cū omnia ex nihilo feterit, vno etiā ictu eadem potest ad nihilum redigere: timendam eternam pœnam; timendum horribilem illum Iudicij diem; timendos, aut potius horrendos cruciatus Inferni: horribilem diem iudicij proponens, David verba proferet, Deus manifestè veniet: Deus ipse, & non silebit: ignis ante ipsum præibit, & tempestas valida: aduocabit caelum desursum, & terram discernere populum suum: & omnes, nulla habita nobilitatis aut scientia ratione, stabimus ante eius tribunal: vbi eum, quem patrem misericordia nolimus agnoscere, iustum iudicem experiemur. Dicat eo die, vt sanctus scribit Augustinus, futurum fletum, & stridorem dentium, vlulatum, & lamentationem, & tardam pœnitentiā: quando mouebuntur fundamenta montium, & ardebit terra, vsque ad inferos deorsum: quando, teste Apostolorum principe, cali ardentis soluentur, elementa ignis ardore tabescent: quando, vt Saluator noster ait, etiam virtutes calorum mouebuntur: quando Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen suum, & stella cadent de caelo. Ostendet deinceps nihil inferno esse posse horribilius; horribilem esse priuationem visionis Dei: illum esse lacum sine mensura, profundum sine profundo, plenum ardore, & fœtore intolerabili; nullum esse ordinem, horrorem aeternum, nullam spem boni, nullam mali fugam.

De

CVM autem sapientia Christiana in hoc maxime consistat, vt declinemus à malo, & faciamus bonum; dicet in primis vitanda esse peccata, quia nos separant à fonte bonitatis Deo: quia filios Dei adoptiuos, filios lucis, seruos sathana, et filios tenebrarum faciunt: quia distinguunt nos à Christo, qui est via, veritas, & vita: quia varijs modis animam nostram excruciant. Originale, quod à primo humani generis parente Adam in posteros transfusum est, per Baptismum tolli; vitari quidem non posse; sed Dei misericordia sublatum sapè commemorandum; vt calamitatis memores, & diuini beneficij, humilitatem diligamus. De mortalibus peccatis, quoniã sapè fit mentio, dicet eo nomine appellari, quia mortem inferunt animæ: notissimū esse illorum numerum, septem esse peccata capitalia, ad quæ cætera referuntur, Superbiam, Auaritiam, Inuidiam, Luxuriã, Gulam, Irã, & Accidiam.

De vitanda Superbia. Cap. X.

ADDET, Superbiam esse appetitum excellentiæ inordinatum, quæ in his est posita, cum bona, quæ habemus, non accepta Deo referimus, eaq; iactamus tanquã nostra; vel bona, quæ non habemus, nobis arrogamus. quo in genere collocantur hypocrita. Contra hæc genera superbiam ita dicet Ecclesiasticus orator, vt ostendat nihil tam aduersari Christo, nihil minùs conuenire naturæ hominis, quàm superbiam. Addet, vbi est superbiam, ibi esse stultitiam: superbum, qui ob virtutes extollitur, de vita mori, de sanitate egrotare, de medicamine perire, vt S. scribit Gregorius. Auditores verbi Dei hortabitur, vt infirmita-

firmitatem humanam sæpè considerent, & varias huius vitæ calamitates sibi ante oculos ponant; vt ad humilitatem, reliquarum virtutum fundamentum, excitentur.

De vitanda Auaritia. Cap. XI.

VITANDAM esse Auaritiam, facile erit ostendere, cum auaros valdè detestetur Dominus, cum miserrimam vitam ducant; cum ceteris hominibus, sibi ipsis in primis sint odiosi. Dicit immoderatâ hanc habendi cupiditatem vitandam; Domini esse terram, & plenitudinem eius, diuitias in vsu, non in possessione consistere; iniquorum hominum vsurpationes appellandas, diuites esse ministros Dei, dispensatores, et œconomos, earum potissimum rerum, quas in vnum coaceruari permittit, vt fidelitatis quorundam periculum faciat; alios eleemosynis in caelestem hereditatē recipiat, alios ob tenacitatem aeterno supplicio puniat. Quo loco verba Iacobi Apostoli, si placebit, explicabit: Agite nunc diuites, plorate in miseris, quæ euenient vobis, et addet verba S. Augustini, Vbi qui augent res perituras, vndè aeternas amittant.

De vitanda Inuidia. Cap. XII.

INVIDIAM filiã superbie esse nemo dubitat. cum enim doleat inuidus bonis alienis, idè dolet, quia se illis dignum putat. Dicat Ecclesiasticus orator, nihil boni in se habere inuidiam, nisi quòd cruciat inuidentes: quod etiam Isocrates scripsit. Addet, esse sathana machinam, qua subdolos ille animarum nostrarū hostis, humano generi insidiatur, præstantia etiam ingenia inuadit, virtutes contaminat, & rectam viuendi rationem peruertit.

C

Eius

Eius sororem esse detractionem, vitium grauiſſimū; quod oratorio quodam modo peius esse dixit sanctus Chryſoſtomus, quā corpus occidere. occidit enim detractor, & quasi dilaniat famam; quæ pluriſ est faciendā, quā vita.

De Luxuria. Cap. XIII.

DE Luxuria pluribus dicat, adimere vſum rationis, homines belluas efficere; eius comites esse pœnitentiam & infamiam, esse plerunquē pœnam peccati.

De vitanda Gula. Cap. XIIIII.

DE vitio Gula, quæ est inordinatus appetitus cibi, cūm dixerit, inculcet edendum, vt viuamus; non viuendum, vt edamus: paucis minimisq; contentam esse naturam: plures iugulasse gulam, quā gladium: saturitatem fame peiorem, vt sanctus probat Chryſoſtomus: gulam matrem incontinentiæ, et altricem egritudinum, ac multarum miseriarum esse. Acrius reprehendet pauperes, qui gula indulgentes, rem familiarem minuunt.

De vitanda Ira. Cap. XV.

IRAM vitandam probabit, quia est comes stultitiæ, inimica consilij, mater pœnitentiæ, nutrix iurgiorum, inimicitiarum, & variarum calamitatum: audienda illa verba beati Augustini: Volo vos irasci, vt non peccetis: vt autē non peccetis, quibus debetis irasci, nisi vobis? quid est enim homo pœnitens, nisi homo sibi iratus?

De Accidia vitanda. Cap. XVI.

CV M verò de Accidia vitanda sermonem habebit Ecclesiasticus orator, eam originem vitiorum nominabit,

minabit, pusillanimitatis, atq; etiam malitia magistram: eos, qui hoc laborant vitio, indignos esse nomine hominis; cum ad agendum, & contemplandum, ac etiam ad laborem procreati simus: nihil magis studere sathanam, quàm vt animas otiosas inueniat, eas vt in suam tyrannidem redigat.

De vitandis peccatis alienis.

Cap. XVII.

COMMEMORABIT sæpè maximè fugienda illa peccata, quæ aliena vocantur: propterea, quòd, cum ab alijs committantur, nobis etiam nocent: quoniam aliqua ratione illis communicamus. Porro communicant peccatis alienis homines, consilio, iussione, consensu, irritatione, laudatione, siue adulatione, reticètia, coniuuentia, rei alienæ participatione, praua facti defensione. Peccant consilio, qui alicuius sceleris committendi sunt vel auctores, consultores, vel ministri, vt fuit Achytophel: quo improbo & infelici consiliario Absolom in patrem coniurando, vsus est. Consilio peccant, qui in perniciofa arte versantur, hortantes homines ad singulare certamen, ad vltiscendas iniurias; cùm nulla possit esse nobilior victoria, quàm seipsum vincere: eadem ratione peccant, qui hortantur alios ad libidinem, vt lenones, vilissimum hominum genus. Iussione peccauit Dauid, homo alias secūdum cor Dei, cùm iussit Vriam interfici, vt eius vxore potiretur. Consensu peccauit Pilatus in nece Domini nostri IESV CHRISTI. Peccant innumerabiles homines, putātes, quia ipsi à peccatis se abstinent, et si alijs consentiant peccātibus, minimè peccare. Quare illæ audiūtur voces: Sua res agitur, nihil ad me, ipse viderit.

C 2

Doce-

Docebit Ecclesiasticus orator, peccare eum, qui, quātum in se est, peccātibus non aduersatur. Irritatione peccauit vxor Beati Iob, cum ei varijs calamitatibus oppresso dixit, Benedic Deo & morere: in quod peccandi genus in primis solent incidere irrisores, qui deterrendi sunt exemplo illorum, qui Elisaum prophetam irriserunt. Adulatione maximè peccatur, nam dulce venenum est adulatio: & nihil mortaliū auribus accidit suauius, quàm propriarum laudum cantilena: ita vt interdum eas laudes admittant homines, quibus se indignos faterentur. Latè patet hoc vitium in Rebus publicis, & in opulentis ciuitatibus, in primis in aulis principū: & vtinam inter sacerdotes, & clericos non reperirentur multi, ad assentationem eruditi; qui Praepositos, & Episcopos suos, cum quibus liberè admodum deberent agere, plerunquè non deciperent; blanditijs, & adulationibus, eorum sapè zelum nō retardarent. Reticentia peccant, qui cum reprehendere deberent, tacent: non obseruant verba illa prophetae, Clama ne cesses, annuncia populo meo scelera eorum qui locus etsi ad eos spectat sermones, qui haberi solent in synodis, interdum tamen est explicandus, vt assuescat populus, non molestè ferre reprehensiones parochorum suorum; diligit potius, quem admodum equitas postulat, monentes. Hunc locum explicans Ecclesiasticus orator, occasionem nanciscetur hortandi homines, vt si quem haereticis labe infectum cognoscunt, eum deferant: nè peccato alieno, silentio communicent. Conniuentia, & indulgentia peccare consueuerunt magistratus, tum Ecclesiastici, tum ciuiles, qui auram popularem sectantur. Quo in genere parentes, et praepoteres maximè peccāt: qui

qui

qui admonendi sunt, vt filiorum suorum peccata castigent, nè à Deo puniantur, quemadmodum punitum esse Heli sacerdotem sacra testantur litera. In parentum numero collocauimus praeceptores, cum ad illos pertineat, discipulos paterno amore diligere, & illos quodammodo gignant, cum in eorum animis optimarum rerum cognitionem imprimant. Participatione peccat, qui ad perpetranda peccata se socium adiungit; quemadmodum peccauit Aaron Moysis frater, cum ipse, & populus Israeliticus vitulum aureum in deserto construxerunt. Quo in peccandi genere grauissimè peccare solent coniuratores, & conspiratores: cuiusmodi fuerunt fratres Ioseph, qui in ipsum conspirauerunt. Defensione peccant, qui in foro alienas causas iniustas, vel lucri, vel amicitiae causa, tuentur: quod magnum scelus rationibus multis fugiendum esse demonstrabit.

De vitandis peccatis in Spiritum sanctum, & de clamantibus in caelum.

Cap. XVIII.

MAXIME autem vitanda Christiano populo inculcabit Ecclesiasticus orator peccata in Spiritum sanctum. haec autem sunt, desperare de diuina bonitate, agnitam veritatem impugnare, fraternae charitati inuidere, obstinato, & impoenitenti animo in peccatis perseuerare: quae acriter reprehendet; quandoquidem neq; in hoc seculo, neq; in futuro remittuntur. Clamare quaedam peccata in caelum commemorabit: Homicidium voluntarium, vitia contra naturam; pauperum, viduarum atque pupillorum oppressionem; & mercedem operario-

rum defraudatam. Quae peccata maximè detestans, ea forma dicendi utetur, ut piorum hominū, praesertim virginum animi, verborum obscenitate non offendatur. quae de re agemus, cum de elocutione tractabimus. Vitanda esse dicet leuia, & venialia peccata, quatenus humana infirmitas patitur, nè paulatim in mortalia incidamus: addet vitandam esse improborum hominum consuetudinem, nam fieri vix potest, ut qui tangit picem, non inquinetur ab ea: vitadam curiositatem, impudentiam sororem, vanitatis nutricem: vitanda theatra, publica spectacula, frequentia conuiuia: inde enim saepe deteriores homines, atque etiam interdum tristiores solent recedere. Vitandum, de seipso loqui, nisi necessitas cogat, ut fecit interdum B. Paulus ad Corinthios: *Ministri sunt, & ego, ut minus sapiens, dico plus ego.*

De agendis. Cap. XIX:

QUIA non satis est declinare à malo, sed Christianum hominem oportet agere bonum: hortabitur Ecclesiasticus orator fideles Christi, ad agenda ea, quae lex iubet: legem dictam esse explicabit ab eligendo, eò quod eligant homines quid agendum sit, aut à ligando, nè tanquam furentes precipites ruamus. Hanc legis distinctionem interdum asseret, sumptam ex scholasticis doctoribus: legem aliam esse diuinam, aliam humanam. Diuinam, (ut interim aeternam omittamus, quae est summa ratio, cui semper obtemperandum est, cuius quosdam veluti radios mentis lumine cernimus) distinguat in naturalem, & positiuam: naturalem esse rectitudinem intellectus, & primam regulam, à qua omnes res
agen-

agenda regulam accipiūt: cui omnia principia rerum a-
 gendarū concordant: huic legi dicet parendū: Alteri non
 esse faciēdum, quod nobis fieri nolemus: faciendum alijs,
 quod nobis optaremus fieri: exclamabit obscurari prauis
 consuetudinibus legem naturæ, quosdā luporū, vulpium,
 & aliarum ferarū mores induere: & quibus valdè de-
 berent prodesse, illis nocere. Positiuā diuidet, in veterem,
 & nouā: veterem legē, nempe Moysis, esse quidem diui-
 nam, sed vmbra continere veritatis, fuisse datā propter
 transgressionem, demonstrare peccatum: eius sacramen-
 ta significare, sed non continere gratiam: Legem nouam,
 hoc est, Euangelicā, continere veritatem et gratiā, quam
 sanctissimis sacramētis confert: datam esse propter iusti-
 ficationem: ad hoc esse valdè vilem, vs peccatum agni-
 tum vitetur: Appellari verbū fidei, veritatem Dei, scien-
 tiam salutis, & celestem epistolā: hanc diuinitus missam
 epistolam, sepè legendam proponet: sanctissima sacramen-
 ta, quæ, veluti pharmaca, ad humanas infirmitates sa-
 nandas, et instrumenta diuinæ gratiæ & salutis, instituit
 Dominus noster Iesus Christus, Rex, magister, & medicus
 animarum nostrarum, docebit esse maximè veneranda.
 quo loco interdū dicet esse sacra rei signa, hoc est, visibiles
 formas inuisibilis gratiæ, quibus Christo coniūgimur, ve-
 luti membra capiti, & sancti efficiamur. Ostēdet pluribus
 verbis quemadmodū homo nascitur, crescit, alitur, vale-
 tudinē recuperat, postremo eius vires debilitatæ reficiun-
 tur: ita animam baptismo renasci, Chrysmate crescere,
 S. Eucharistia, tāquā pane quotidiano, ali: sacramēto
 Pœnitentiæ sanari: Extrema Vnctiōe recreari, ipsiq; faci-
 liorē celestem in patriā aditū patefieri: ad quæ remedia

adhibenda, necessarium esse sacramentum Ordinis, ut ad fomitem carnalis concupiscentiae debilitandum, & ad propagandum populum Dei, institutum est ab eodem D. Iesu Christo sanctum Matrimonium. Qua de re saepe sermonem habebit, cum nihil possit esse populo Christiano utilius, quam scientia & rectus usus sanctissimorum sacramentorum: quo usu, praesertim sanctissima Eucharistia, ille excitatur ad cognitionem innumerabilium beneficiorum, quae benignissimus pater Deus in nos contulit, & confert quotidie: excitatur ad humilitatem, cum per visibilia elementa, tantam tamque magnam gratiam se consequi animaduertit. Ad gratiarum etiam actionem inflammari potest, cum sanctissima sacramenta, veluti pignora salutis suae, sibi à D. N. Iesu Christo relicta, se habere intelligit. Dicet, tria è septem esse eiusmodi, ut non nisi semel suscipi, sine maximo scelere possint, Baptismum, Confirmationem, et Ordinem sacrum. Poenitentiam, & sanctissima Eucharistia frequentiam, esse fructuosissimam, & maximè commendandam, rationibus multis, atque etiam sacrae scripturae testimonijs, poterit comprobare. quae de re fortasse alio loco pluribus agemus. Ad susceptionem autem Extremae Vnctionis, ingrauescente morbo, auditores hortabitur: dicetque, non modò animam, sed & corpori magnum afferre solatium, atque etiam remedium: cauendum maximè, nè sine hoc sacramento ex hac vita migremus: & valdè optandum, atque quantum in nobis est, curandum, ut mentis compotes, in ultimo illo agone, saluari hoc medicamento recreemur: inde, si quis sacramentum illud postulet, rectae conscientiae indicium sumi, interdum commemorabit. Verba Apostoli, cum de Ma-

trimo-

rimonio aget, explicabit, Melius esse nubere, quàm vituperari nō posse, qui secūdis, aut tertijs etiam nuptijs, libidinis ardorem student cohibere: valdè vituperandos illos, qui, homines remedio, à Christo medico sibi relicto vtentes, importunis clamoribus, & pulsationibus, quod quibusdam in locis, nō sine magna piorum hominum offensione fit, perturbant: laudandos, vt existimauit idem Apostolus, qui mortuis vxoribus, alias non ducunt, modò abstineant ab illecebris voluptatum, & Deo seruiant, eiuq; ministros adiuuent. Hæc pauca, quæ attigimus, explicabit, cū de Euangelica lege loquetur Ecclesiasticus orator: deq; numero, effectis, differentijs, ritibus, & ministris sacramentorum, prout locus & tempus postulare videbuntur, ea, præ manibus Catechismum Romanum in primis habēs, dilucidè exponet, quæ in sanctorū Theologorum, præsertim scholasticorum, qui patrum sententias diligentissimè examinauerūt, libris reperiuntur. Monemus etiam oratorem Ecclesiasticum, cū de hac lege Euangelica sermonem habebit, caueat, nè tam multa de Dei misericordia dicat, quin diuinam etiam iustitiam commemoret: de excellentia fidei non tam multa loquatur, quin vtilia & necessaria opera ad salutem explicet. Instituendas ità actiones hortetur, vt charitate condiantur. Doceat, Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligendum: deindè propriā animam, & animam aliorum; tertio, corpus proprium; quarto, corpus proximorum: Decalogum, qui est compendium optimarum rerum, quæ agenda in hac vita sint, seruādum. Cū autem de lege positua dixerit, multa de authoritate summi Pontificis, Christi Vicarij, & Petri legitimi successoris,

poterit in medium asferre: de qua nos alio loco dicemus: & ostendet, parendi canonicis legibus: quia cum diuina sentiunt: item ciuilibus, si ab eadem diuina lege non discrepent. Docebit postremò agenda omnia, quæ cum virtute sunt: quæ autem sint præcipuæ virtutes Christiana, statim sumus dicturi, quia de genere Demonstratiuo tractare iam incipimus.

De genere demonstratiuo, & descriptionibus quarundam Christianarum virtutum.

Cap. XX.

HIS explicatis, quæ ad genus Deliberatiuum pertinent, consequens est, vt de genere Demonstratiuo agamus: quod in laudatione, & vituperatione consistit. In hoc Demonstratiuo genere sapissimè versati sunt sancti viri, vt laudâtes seruos Dei, ipsi enim soli digni sunt laude, celi & terra Dominum, & omnium bonorum principem & largitorem laudarent, atque populos ad eorum imitationem excitarent. tyrannos verò, diaboli ministros, et peruersos homines vituperâtes, ad gratiarum actionem, ijs è medio sublatis, inuitarent: vt fecit sanctus Gregorius Nazianzenus in orationibus contra Iulianum. Cum verò in Christiana republica nihil sit laudabile, quod à religione nõ manet, & vera non sit conditum pietate; dicamus, quid sit religio, & quid pietas, et rationem inueniendarum propositionum, quæ ad veram laudem pertinet, proponamus. Est igitur Christiana religio, in qua nasci, maximum Dei beneficium est, dicta à religando, quia quodam vinculo, hoc est, Christo, patri, & principi rerum omnium Deo iuncti sumus & religati: est
debitus

debitus cultus, quem Deo tribuimus, fide, spe, & charitate: est Christi imitatio, & perfecta iustitia, & recta amoris regula. Pietas, est obsequium, quod exhibetur Deo primum, deinde alijs, quos nobis Deus venerandos proposuit: ut sacerdotibus, parentibus, regibus, principibus, preceptoribus, natu maioribus. Christianas virtutes describimus crasso quodam modo, non ut scholastici solent. Fides est habitus, quo firmiter assetimur reuelatis à Deo, porta salutis, religionis fundamentum. Spes est certa expectatio futurae beatitudinis, iucunda vita spiritualis socia, & optima in rebus aduersis consiliaria. Caritas est finis precepti, forma virtutum, & vite Christiana veluti anima: patientiae, humilitatis, & omnium bonorum magistra: haec est via Dei ad homines, et via hominum ad Deum: causa & mater omnium virtutum, quae si desit, frustra habentur cetera: si autem adsit, habentur omnia: ita ut, qui hac nobilissima virtute sit ornatus, in maxima paupertate sit diues, & omnibus commodis abundet: quia in Deo manet, & Deus in eo. Fidei & spei nutrix, ac charitatis comes, est oratio, quae sic describi potest; eleuatio mentis in Deum, colloquium cum Deo, clavis, qua aperitur caelum, telum, quo sathanae insidjs resistimus. Deuotio, est prompta voluntas seruiendi Deo, gratissimum voluntatis nostrae sacrificium, religionis filia, bonarum omnium actionum altrix. Prudentia est cognitio rerum vitandarum, & expetendarum, ut scribit diuus Gregorius, industriae mater, salutarium illorum preceptorum magistra: Nosce te ipsum: Nè quid nimis: Auream dilige mediocritatem. Iustitia, est constans ac perpetua voluntas tribuendi unicuique quod suum est; Deo cultum,

sanctis

sanctis venerationē, sacerdotibus & parentibus obedientiam & obseruantiam; regibus debitum honorem, omnibus mutuum amorem: est virtus qua magis alijs, quàm sibi prodest, vt sanctus scribit Ambrosius. Iustitia pars, est Christiana liberalitas, quam eleemosynam dicimus, qua Deo sceneramur, & peccata nostra redimimus. Fortitudo, est firmitas animi contra molestias, seculi laborum susceptio, malorumq; perpeſſio: est habitus, quo praeditus qui est, nihil nisi turpia timet, tolerat fortiter aduersa, fert moderatè prospera, mortem etiam, quando opus est, contemnit: est voluntatis robur, virtutū tutela, vitiorum expultrix, periculorum sapiens expugnatrix. Praestantissima autem Christianorum fortitudo, est Martyrium, quod quidē est delictorū finis, periculi terminus, dux salutis, verus patientiae magister. Temperantia, est rationis in libidinem, atq; alios nō rectos animi impetus, firma & moderata dominatio: est amor, sese integrū Deo et incorruptum seruans. Temperantiae comes est Ieiunium, quod est optima custodia corporis, tuta habitatio, fortium virorum munimentū, egregius in bello fortitudinis, in pace quietis magister. Haec verò Temperantiae veluti filia, à sanctis viris laudantur, pudicitia, castitas, & virginitas. Pudicitia Tertullianus sic describit; florem morū, honorem corporum, decorem sensuum, integritatem sanguinis, fidem generis, fundamentum castitatis. Castitatem verò dicimus, munimē sanctimoniae, & synceritatis indicium. Virginitas, vt Cypriani vtamur descriptione, est flos Ecclesiastici germinis, decus & ornamentum gratiae spiritalis, leta indoles, laudis et honoris opus integrum & incorruptum, Dei imago resplendens ad sanctimoniam domini.

mini.

mini, illustrior portio gregis Christi. Perseuerantia, est nobilissima Christianorum virtus, summi regis filia, constantia nutrix, soror patientia, interioris pacis custos, sine qua in caelestem patriam nemo ingreditur. Elementum autem omnium Christianarum virtutum est humilitas, sine qua nemo in Christiana philosophia potest proficere. Humilitas, est quadam inclinatio mentis coram Deo: est ars cognoscendi & spernendi semetipsum & res humanas, & inanem gloriolam fugiendi, alios sibi praeferendi, & fidelissima sapientiae ministra: non enim potest quis dici sapiens, nisi sit humilis. hanc virtutem sequitur magnanimitas Christiana, quae in remittendis iniurijs, atque etiam fugiendis honoribus est posita. Perspicuum est autem, omnes actiones, quae ex his virtutibus proficiuntur, esse laudandas; quae ex contrarijs, vituperandas: sed ea magis laudantur, quae nos Deo magis coniungunt, eiq; nos similes faciunt: vt opera charitatis & misericordiae: item quae gloriam Dei magis augent, vt Martyrium, & similia.

Quod parcè & rarè Ecclesiasticus orator laudat eos, qui viuunt; & vndè laudis argumenta ducantur.

Cap. XXI.

VIVENTES Ecclesiasticus orator per rarè laudat, aut quia ignoratur, laudè ne, an vituperatiõe quis dignus sit: cum nemo possit affirmare aliquem Deo esse gratum: aut quia, dum viuimus, & domesticis & acerbis inimicis oppugnamur, & incertus est pugnae exitus: aut cauet hoc maximè, nè dulce venenum exhibens
viuen-

viuentibus, noceat, & turpem adulationis notam subeat.
 In funere laudat. Sanctissimorum hominum extant ora-
 tiones, cum Platonis Menexeno, cum Periclis illa oratio-
 ne, qua legitur apud Thucydidem, atque etiam cum Iso-
 cratis illa in laudem Euagoræ conferenda; & præsertim
 sanctissimi illius viri, quem nobis Theologum eloquentis-
 simum, & Demosthenem Christianū licet appellare, Gre-
 gorij Nazianzeni: leguntur aliqua huius generis in lau-
 dem Athanasii, Basilij Magni, et aliorum: ex quibus col-
 ligitur, laudum genera ex tribus potissimum temporibus
 sumi posse. Quorum primum quidem est illud, quod eius,
 quem laudamus, ortum præcessit: alterum, quo ille vixit;
 tertium, quod mortem est consecutū. primo autem tem-
 pore consideratur patria, parentes, maiores, quorum aut
 nobilitati respondere, aut obscuritati lucem asserre, pul-
 chrum est: huc pertinent etiam oracula, & responsa di-
 uina, à quibus laudari possunt, Isaac, Iacob, Ioannes
 Baptistæ, multique alij viri sanctissimi, quos parentes
 assiduis precibus à Deo impetrauerunt: & de quibus, an-
 tequam nascerentur, multa præclara prædicta fuerunt.
 Beatus Gregorius Nazianzenus elegantissimè Basilium
 laudat, à patria illis verbis: Cùm permulta nobis laudum
 argumenta, quod ad patrem attinet, ex paterno latere
 pontus suppeditet: & quidem nequaquam minora priscis
 oraculis, quibus historicorū & poëtarum pleni sunt libri:
 tum etiam multa subministrat patrium solū hoc meum,
 dignitate illustris Cappadocia, non minùs virorum sobo-
 le præstans, quàm equorum. Altero tempore conside-
 rantur virtutes, quibus præditus fuit: doctrina, munera,
 vel publica, vel priuata illis commissa, res gesta, familia-
 ritates,

ritates, amicitia, & in primis ea, quæ quis in vltimo huius vitæ actu egerit: vbi loco à consentaneis vti poterit orator, & ostendere eum, qui laudatur, digna patria sua, digna maioribus suis, digna educatione, rebus antè gestis, fecisse, & omni tempore virtutum exempla dedisse: non vt ea ratione inanem gloriolam aucuparetur, sed vt Dei gloriam, quantum in se esset, auget, & sathana tyranni se opponeret: quibus in rebus exponendum est imprimis, quid supra expectationem hominum ab eo videatur factum. Maximè autem ad laudem pertinet, cum quis aut solus, aut cum paucis, aut primus aliquid præclare gesserit: qua de re Saluator noster maximè laudari debet, cui soli præstantissimum illud IESV nomen, quod est super omne nomen, & in quo omne genu flectitur, caelestium, terrestrium, & infernorum, cõuenit: qui solus ex Virgine natus est, solus propria virtute resurrexit, nunquam moriturus. item B. Virgo Maria, quod sola filium Dei genuerit, quod sola ante partum, in partu, & post partum virgo extiterit: quod sola plena gratia, mater misericordiae, regina cali, domina angelorum appelletur. S. etiã Ioannes Euangelista, cui soli concessum est, vt Christus eum dilectum appellaret, & super eius pectus in cœna recumberet: dulcissima illa verba audiret: Fili, eccè mater tua. Non potest reperiri homo, de quo dici possit: hic solus huius virtutis præbuit exemplum, cū omniũ virtutum exēplar præbuerit Christus homo et Deus. Pauci fecere q̄ Stephanus, qui orauit pro ijs, à quibus lapidabatur. pauci, relictis imperijs, in monasteria se abdiderunt, vt superioribus annis fecit Carolus V. maximus impator. pauci, immò paucissimi, Pontificatui cesserunt, vt fecit

Caë-

Cælestinus, à quo Cælestinorum monachi nomen habuerunt. qua de re, & si à nonnullis, metientibus omnia huius vitæ cōmodis & splendoribus, non sit laudatus, tamen eius animi celsitudo est laudanda: quandoquidem ea, quæ tan toperè cæteri admirantur, hic vir eximius, desiderio æternæ gloriæ, contempserit: & propriæ saluti consulens, parère potius, quod tutius est, quàm imperare maluerit. atque is meritò, ob alias eximias virtutes, sanctæ Ecclesiæ iudicio, inter sanctos est relatus. Tertio loco considerantur honores, post mortem tributi, dolor, luctus, squallor: quem locū præclarissimè tractat sanctus Gregorius Nazianzenus, Basilium laudans. Efferebatur, inquit, vir sanctus, sanctorum manibus elatus, atque omnes operantur dabant, partim vt simbriam arriperent, partim vt umbram, vt feretrum, quo sanctus portabatur, vel solum tangere. quid enim illo corpore sanctius, aut preciosius? & paulò post: Plena erant fora, porticus hominum illum prosequentium, præeuntium, sequentium: multa millia hominum omnis generis & ætatis, ante eum diem incognita, psalmodiæ luctu impediabantur, ac vincebantur: patientia doloris magnitudine frangebatur; certabant nostri cum cæteris, cum Ethnicis, cum Iudæis, cum Aduenis, atque vicissim nobiscum, vtrius vberiores lachrymæ vberiore utilitatem afferrent. Comparationibus etiam vsi sunt sancti homines ad laudandū; vt idem fecit Gregorius Basilium laudans, qui patribus vtriusq; testamenti, Ioanni etiam Baptistæ et Apostolis, eum eleganter admodum comparat. Locum illum, quem proposuit Aristoteles, à vicinitate vitiorum et virtutum, tanquàm inutilem & perniciosum Ecclesiasticis oratoribus, reijcimus:

nam

nā cum nihil à Christiana religione sit alienius, quàm
mētiri: qui meticulosum diceret cautum; callidum, pru-
dentem; furiosum, apertum: stupidum, mansuetum; is
non Christianus orator, sed sathana potius minister, &
seductor esset dicendus. Magnum etiam momentum in-
esse idem grauiſſimus philosophus scripsit, vbi quisq; lau-
detur, quòd nobis nō magni faciendum putamus: vbiquē
enim & apud omnes ea tantum laudamus, quæ cum pie-
tate coniuncta sunt, vt orbis Christianus vna ciuitas esse
videatur.

Quòd Ecclesiastici oratoris amplificatio sit
multum diuersa ab amplificatione, qua vñ
sunt huius seculi oratores.

Cap. XXII.

CV M omnis laus, quæ ab Ecclesiastico oratore san-
ctis viris tribuitur, huc potissimum spectet, vt audi-
tores ad eorum imitationem impellantur: oratoris officium
erit, sapè in hoc Demonstratiuo genere amplificationes
adhibere, non eam ob causam, quam Isocrates professus
est; qui ad oratorem dicebat pertinere, parua extollere, et
magna efficere minima dicendo; sed vt res cognoscatur
esse tanti momenti, quanti est re vera: quod nihil est a-
liud, quàm homines ad sinceritatem iudicij reuocare.
Amplificationes autem dicuntur, cum argumenta ipsa
tum verbis, tum rebus ad auditores magis afficiēdos, di-
latantur, quæ ex eisdem locis, vndè etiā laudationes ipsæ,
sumi possunt. Est pulchra illa amplificatio B. Bernardi
ad Eugeniū Pontificem, ab ipsius Pontificis persona sum-
pta; Tu es sacerdos magnus, & Pōrifex summus: tu prin-
ceps

ceptus Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu A-
 bel, gubernatu Noe, patriarchatu Abrahamæ, ordine Mel-
 chisedec, dignitate Aaron, autoritate Moyses, iudicatu
 Samuel, potestate Petrus, vnctiõe Christus, tu es cui cla-
 ues tradite sunt. S. Maximus episcopus de sancto Ioanne
 Baptista verba faciens, amplificatiõe his verbis vsus est:
 Meritò illum præcipuo honore veneramur, qui speciali
 quadam gratia redemptorem mundi nouissimus prophe-
 tauit, vt ostenderet eũ primus. hic enim solus est prophe-
 tarum, qui D. N. Iesum Christũ, quem alij in longa tem-
 pora futurum præsciuerũt proprijs oculis videre meruit,
 & annunciare præsentem: hic est ille, quem, inspirante
 Deo, præsciũs annunciauit Isaias, dicens: Vox clamantis
 in deserto, parate viam Domini: Quàm congruè, fratres
 charissimi, B. Ioãnes prædicatus est vox, qui celestis ver-
 bi, & præco mittebatur, & testis: hic est ille, cuius per An-
 gelum Gabrielem prænunciatur natiuitas, & nomen, &
 meritũ: hic est, qui iudicio celestis sententiæ, cunctis mor-
 talibus antefertur, dicente domino: Non surrexit inter
 natos mulierum maior Ioanne Baptista. S. Ioãnes Chry-
 sostomus de beatis Apostolis Petro & Paulo loquens, præ-
 clarissima vitur amplificatione, illis verbis: Ego et Romã
 propterea diligo, tametsi aliundè illam quæ laudare,
 nẽpè à magnitudine, ab antiquitate, à pulchritudine, ab
 imperio, à diuitijs, à rebus in bello fortiter gestis, sed di-
 mittens omnia, ob id illam beatã prædico, quòd erga illã
 S. Petrus & Paulus, dũ viuerent, aded fuerunt beneuoli,
 aded illam amauerunt, & postremò in ea vitam finiẽrũt,
 quorum sancta corpora ipsa possidet, & propterea ciuitas
 illa hinc facta est insignis magis, quàm ab alijs rebus
 omni-

omnibus, & tanquam corpus magnum & validum, duos
 habet oculos illustres, sanctorum videlicet horum corpo-
 ra: non ita celum splendet, quando radios Sol demit-
 tit, quemadmodum Romanorum vrbs, duas illas lam-
 padas vbiq; terrarum effundens: hinc rapietur Paulus,
 illinc Petrus, considerate & horrete, quale spectaculum
 visura sit Roma; Paulum videlicet e theca illa cum Petro
 surgentē, in occursum Domini sursūm ferri: qualem ro-
 sam Christo mittet Roma? qualibus coronis duabus orna-
 tur Vrbs ista? qualibus catenis aureis cincta est? quales ha-
 bet fontes? propterea admiror hanc Urbem, non propter
 copiā auri, non propter columnas, neq; propter aliā rem,
 sed propter columnas illas Ecclesie: quis mihi nunc dabit
 circūuolui corpori Pauli? affigi sepulchro? videre pulue-
 rē corporis illius, quae adhuc Christo deerant, adimplen-
 tis? stigmata illius gestantis? Quoniā verò contrariorū ea-
 dem est ratio ad amplificandū, simili modo in vitupera-
 tione eadē regula sunt adhibēda. Idem S. Ioannes Chry-
 sost. de decollatione S. Ioannis Baptista. in mulierem ma-
 lam inuehēs, pulcherrimā adhibet amplificationē: Nulla
 in hoc mundo bestia similis est mulieri mala: quid inter
 quadrupedia animalia leone seuius? sed nihil ad hanc: in
 serpentibus quid dracone atrocius? sed ne hoc quidē cum
 muliere mala & linguosa conferri potest: nam & leo, &
 draco in malo inferiores sunt. Attestatur huic sermoni
 meo sapientissimus Salomon, dicens: Cohabitari leoni &
 draconi, melius est, quā cū muliere mala et linguosa; q̄
 amplificando multis verbis confirmat, & post ait: Nulla
 enim malitia amulari potest mulierē malam: attestatur
 iterū huic verbo meo sapientissimus Salomō; quia nō est

caput super caput sapientis; & non est malitia super malitiam mulieris. O malum summum, et acutissimum diaboli telum mulier: per mulierem Adam in paradiso prostravit, & de paradiso exterminavit: per mulierem mirissimum illum David, ut necem militis sui innocentis Vria Ethai, dolo mandaret, armauit: per mulierem sapientissimum Salomonem in prauaricationis sacrilegium precipitavit: per mulierem fortissimum Sampsonem illusum, rasumque, excacavit, ut & virtute et crinibus, et decoris oculis spoliatus, ludibrio foret hostibus, quibus fuerat ante terrori; & cum ijs captiuus moleret, quibus dominabatur inuictus: per mulierem castissimum illum Ioseph, vinculis alligatum, detrusit in carcerem: per mulierem, illam totius mundi lucernam Ioannem capite truncavit: Et quid dicam de hominibus? per mulierem angelos e caelo deposuit, id est, homines sanctos, qui ad caelum pergebant. per mulierem cuncta omnino prostermit et iugulat, omnes interficat, oēs eludit, repletos ignominia, & honore vacuos. Id autem pluribus verbis prosequitur, quae nimis longum esset omnia in mediū asserre. Amplificatio etiam oratori Ecclesiastico est utilis, ac necessaria, ut declaret & ponat ante oculos grauitatem peccatorū, & praesertim eorum, quae non magna vulgo putantur, ut detractionis & similia. Sic ponet ante oculos grauitatem blasphemiae, nimirum, quia est peccatum contra Deum, contra caeli & terra dominum, contra patrem humani generis, à quo innumerabilibus beneficijs affecti sumus; multos esse blasphemos, quia ea, quae prouidentiae Dei tribuenda essent, tribuunt fortunae, quia authorem rerum omnium Deum non confitentur, quia eius summam sapientiam nō agnoscunt;

scunt; bl. s̄phemos maximè ingratos esse; eò peccare grauius, quò ex malitia peccant sine vlla voluptate, natura humana minimè inuitante. Monerem clericos, vt in genere Demonstratiuo versantes tractarent locos communes de bono mortis, de contemnenda vita, de maximis & grauissimis periculis quibus expositi sumus, & in fine sermonis concluderent beatum illum, qui iam in portum est receptus, commemorantes precipuas illius virtutes, vt auditores ad eius imitationem excitarentur. Laudantur angeli ab eorum attributis, quò Deum intueantur, quòd ei ministrent, quòd eterna illa luce fruantur, quòd sine vllò periculo & metu in caelesti illa patria cohabitent.

Pauca de Genere Iudiciali.

Cap. XXIII.

DE Genere Iudiciali multa seculi rhetores scripserunt, qua nullam aut minimam vtilitatem clerico, quibus nos potissimum scribimus possunt asserre. dicemus nos pauca, quoniam in paucis & admodum raro in hoc genere sanctos patres versari solitos legimus. Constat autem hoc genus accusatione, & defensione: ideò non accusant clerici, quia humanam infirmitatem, & Dei misericordiam agnoscentes, ante oculos habent correctione memorum, non seueram iustitiam, propositam. Permittitur tamen in sacris concilijs sacerdotibus accusare, cum de honore Dei, & de communi populorum salute agitur: in Iudicio autem hac consideranda atque obseruanda sunt, vt qui accusant, zelo Dei accusent, nullo odio commoti, nulla vilitatis, aut inanis gloriola cupiditate adducti: a-

pud quem accusatur, iudicij authoritatē habeat: qui ac-
 cusatur, talis sit, vt peruersis suis moribus alios corrūpat;
 ex quibus colligitur, hereticos clericis, si opus sit, maximè
 esse accusandos, quanquam in Ecclesia Dei hoc tempore
 huiusmodi disceptationes non admittantur; sed testibus,
 coniecturis, familiaritate hereticorum causa iudicetur.
 Verūm si in aliquo generali cōcilio, aut prouinciali syno-
 do, esset dicendū contra nouarū et peruersarū opinionum
 disseminatores, docendū erit castissimos vetustatis limi-
 tes nō esse praterēndos: à S. matre Ecclesia Spiritu sancto
 edocta, nunquā recedendū; eam esse magistrā & ar-
 bitram veritatis, & omniū errorum expultricem; stulti
 & impij hominis esse, ab ea discedere; grauisimū pecca-
 tum esse heresim, & eo grauius, quod quampturimis per-
 niciem afferat, perturbet regna, vastet respublicas, &
 multa incōmoda populo Dei afferat. Cū, quatenus o-
 ratori Ecclesiastico satis esse videbatur, attigerimus; pri-
 mam iudicialis generis partem, quæ ad accusationē per-
 tinet, alteram, quæ ad defensionem spectat, aggre-
 dimur: in qua multo frequentius Ecclesiasticus versatur o-
 rator, vt oppressos homines subleuet, innocentesq; defen-
 dat. Huius generis exemplum B. Pauli Apostoli in Actis
 Apostolorum, qui cū à quodam Tertullo oratore accu-
 saretur, veluti seditiosus, & pacis ac quietis perturbator,
 se ipse coram præsīde defendit: & breui tempore ostendit
 falsum esse illud crimē, quod ei erat obiectum. Huius et-
 iam generis exemplū extat apud Tertullianum in illo A-
 pologetico, quod scripsit cōtra gentes: sic enim probat nō
 esse accusandos, aut odio habēdos Christianos, tanquā
 malos. ita enim scribit: Omne malum aut timore, aut
 pudore

pudore natura perfundit: malefici gestiunt latere, deui-
 tant apparere, trepidant apprehendi, negant accusati,
 ne torti quidem facile aut semper confitentur: certe
 condemnati mœrent, dinumerant in semetipsis malo-
 rum impetus, eosquæ vel fato, vel astris imputant; nolunt
 enim esse suum, quia malum agnoscunt: Christianis
 verò quid simile? neminem pudet, neminem pœnitet: si
 denotatur, gloriatur: si accusatur, non defendit: inter-
 rogatus vltro confitetur: damnatus, gratias agit: quid
 hoc mali est, quod naturam mali non habet, timorem,
 tergiuersionem, pœnitentiam, deplorationem? Quid
 hoc mali est, cuius rei gaudent? cuius accusatio vorum
 est, & pœna felicitas? Defensiones verò suscipienda sunt
 iusta pro gloria Dei, aut pro dignitate Christiani nomi-
 nis, vt ille, quem nominavi, Tertullianus fecit, defendenda
 est Christi D. N. sanctissima religio, & sanctæ sedis A-
 postolica auctoritas, etiã cum vita periculo: tueri debet v-
 nusquisq; existimationem & famã suam: calumnijs op-
 pressis, coram Iudice & vbiq; locorum succurrendum est.
 Sed caueat clericus, nè crebris defensionibus in multorum
 animos illabi velle videatur, & inanẽ populi applausum
 aucupari. Deprecationibus vtatur interdũ, si is, de cuius
 salute agitur, multa pbitatis & Christiana pietatis indi-
 cia dederit, si semel peccauerit. Cũ autẽ defensio nihil
 sit aliud, quã depulsio criminis quod obijcitur: et interdũ
 fieri soleat, vt inopes & omni ope desituti accusentur: fi-
 liorum suorũ, eorum scilicet, quos Deus fidei suæ cõmisit,
 causas defendat: ostēdat falsũ esse illud crimẽ accusantẽ
 malo animo in illũ fuisse: non permittendũ, vt seruus Dei,
 calũnia opprimatur. Cauendũ est maximẽ sacerdotibus,

nè sanctissimis Sacramentis, instrumentis salutis aeternae, veluti probationibus, ad quempiam vel accusandum, vel defendendum utantur: quemadmodum si quis affirmet, non esse illum, qui accusatur, proditorem, quia dum propria peccata confiteretur, proditionem illam non est confessus; aut calumniatorem esse illum, qui accusavit hominem, quem ipse scit optimū, cum eum saepe propria peccata confitentem audierit qui sic defenderent filios suos, adimerent auctoritatem Sacramēto Pœnitentiæ, & parum illis prodesse. Explicata Ecclesiastico oratori subiecta materia, quam tribus causarum generibus distinguendam demonstrauimus; declaremus, quibus rationibus finem propositum idem orator consequi possit.

Quòd ut cæteræ artes, sic Rhetorica Ecclesiastica, propria adhibeat instrumenta, quæ sunt Enthymema & Exemplum, item quid sit Enthymema, & à quibus locis ducatur.

Cap. XXIII.

NVLLA ars proprium munus obit, neq; constitutum sibi finem consequitur, nisi quibusdam proprijs adhibitis instrumentis. Medicus valetudinem non recuperat, aut conseruat, nisi diata: quæ est recta victus ratio, aut medicamēto purgante, aut vena incisione: nec faber sine malleo vllum opus efficit. ita Ecclesiasticus orator nobilissima sine non potitur, nisi docendo, mouendo, & conciliando. Porro autem, cum probationibus, hoc est, argumentis in primis doceat; dicamus, quid sit argumentum. Argumentum est oratio, qua quæ rei, de qua dicit,
 fidem

fidem facit. Cicero sic definit argumentum: ut sit probabile inuentū ad fidem faciendam. fides autem fit enthymemate & exemplo: quæ oratoria instrumenta siue machinas, quibus victoriā consequitur orator, nobis liceat appellare. Enthymema est syllogismus imperfectus. Syllogismus autem siue ratiocinatio, tribus partibus constat, propositione, assumptione, & complexione: ex quibus si vna prætereatur, bipartita fit argumētatio, quæ est enthymema: ut liberalitatem esse laudandam si quis probet, quia est virtus, omittit propositionem, quæ est; Omnem virtutem esse laudandam: assumptionem, complexionemq; tantum profert; id quæ nē tardo auditores afficiat, & multo magis, nē tardo ingenio eos esse videatur existimare. Ac præterquam quod ab Ecclesiastico oratore argumentationes adhibentur à causis, principijs quæ rem necessario demonstrantibus, ut à verbo diuino, à sanctis traditionibus, ab authoribus Ecclesiæ, & cæteris, quæ post explicabuntur. is item in dicēdo enthymematibus vitur, quæ sumuntur à signis, & ab ijs, quæ verisimilia dicuntur. Signorum quedam sunt certa, quedam minimè certa: certa signa, quæ appellantur indicia, ea dicuntur, quæ rē ipsam necessario consequuntur, ut si probet Ecclesiasticus orator, non esse in his charitatem Dei, qui mortales cum sint, iram seruant immortalem. Signa minimè certa sunt, quæ necessario rem nō consequuntur: verbi causa, si quis dixerit infideles eos esse, qui, homines Christiani cum appellentur, multis & varijs voluptatibus dediti, concionibus minimè intersunt; raro aut nūquam sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumunt: quæ omnia ab incontinentia etiam, non ab infidelitate tantum, possunt

proficisci. quo loco abſtinebit à quadam loquendi forma, qua nonnulli concionatores vti conſueuerunt: vt incontinentes, auaros, & ambitioſos, improprie nullam fidem habere aſſirment. Veriſimile eſt, quòd plerunq; ita ſit, vt virum bonis parentibus & catholicis ortum, & in Eccleſia educatum, hereticos fugere. Vſos autem eſſe ſanctos patres tum certis, tum incertis ſignis, tum etiã veriſimilibus, eorum libri teſtãtur. In enthymematibus conſciendis hæc præcepta ſeruãda ſunt, vt nec eas res aſſumamus, quæ à re ipſa longè amota ſunt, nec eas, quæ vulgares nimis videntur, ne paſſim aſſumpta videantur. qui enim in hæc vitia incidit, nonnihil detrabit exiſtimationi ſuæ, & alienat à ſe auditorũ animos, qui res friuolas & admodum vulgares non libenter admittunt.

Quid ſit Exemplũ, & à quibus locis ſumatur.
Cap. XXV.

EXEMPLVM eſt, cùm ex aliqua re particulari, rem particularem probamus, & dicitur imperfecta inductio: vt impietatem ſuperbiæ, auaritiæ, libidinis, vitiorum, & calamitatum omnium altricem eſſe, Mabuſmetana impietatis exemplo licet oſtendere. Quia igitur in concionibus ad populum, exempla maximam vim ad perſuadendum habent, veriſimum enim eſt illud, quod vulgo etiam dicitur; Exempla plus mouere, quàm verba; exemplis ſepè vtetur Eccleſiaſticus orator. Caueat tamẽ, nè, dum omnia, quæ dicit, exemplis illuſtrare nititur, in illud labatur vitiũ, quod ante ducentos et amplius annos irreperat, vt ficta, ridicula, minimeq; veriſimilia, recitarentur. Exempla porrò ſumenda ſunt vera, grauiaque

que illustria, & in primis à Christo Domino, quem omnium virtutum exemplar dicimus; cum ità de seipso dixerit: Exemplū dedi vobis, vt, quemadmodum ego feci, ità & vos faciatis. Sacra litera vberem copiam ad res omnes, de quibus apud populū agendum est, exemplis confirmandas suppeditant. Iudith ciues suos, grauisima obsidione circumuentos, atq; animo deiectos, exemplis veterum patrum, ad constantiam adhibendam, & fidem in Deum habendā confirmat. Christus saluator noster prophetarum exemplo, ad tolerantiam nos hortatur: deterret exēplo vxoris Loth ab inconstantia. D. Paulus ab idololatria, fornicatione, murmuratione, ceterisque vitijs abstinendum docet, recitatis grauisimis pœnis, quibus Iudæi, qui in huiusmodi vitia lapsi fuerant, mulctati sunt. Sanctorum Apostolorum, martyrum, confessorum, ceterorumq; omnium, quos nobis venerandos, inuocandos, et imitandos S. mater Ecclesia proponit, valdè mouent exempla, eo præsertim tempore, cum illorū sanctorum, quorum exempla sumimus, solennitates celebrantur. Atque id maximam vim solet habere, si eorum, qui eisdem ciuitatibus, vbi sermo habetur, præfuerunt: & quorum gratissima memoria colitur, in medium proferantur facta, aut sententiæ: aut multū valebit ad persuadēdum aliquid, si Mediolani S. Ambrosii præclarū aliquod factum aut dictum commemoretur. Eadem ratione si Veronæ S. Zenonis exemplo & autoritate, populus ad aliquam virtutem impellatur. Domesticis enim exemplis magis excitamur, & paternis virtutibus incredibiliter commoueri consueuimus. Nonnunquam, rarò tamen, ethnicorum & alienorum exempla, in sacris literis reperiuntur; habent-

habentq̄, si oppositè in medium afferatur, magnam vim propterea quòd contactam etiam habent eam argumentationem, qua dicitur, à minori ad maius, vt legimus apud Hieremiam: Transite, inquit, ad insulas Cethim, et videte; & in Cedar mittite, & considerate vehementer, & videte, si factum est huiuscemodi, si mutauit gens deos suos, & certè ipsi non sunt dij: populus verò meus mutauit gloriam suam in idolum. Christus saluator noster Reginam Sabe & Nimitas in exemplum adducit, & illud inculcat: Nonne ethnici hoc faciunt? Diuus Paulus vehementer vrget, cum ait: Omnino videtur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis non est inter gentes. Sanctus Basilius verò ad fratris filios epistolam scripsit, in qua egregiè locū hunc tractat, quomodo ex gestis gentilium possit quis exempla ad virtutem colligere: in sacris literis exemplis belluarum, & rerum sensus expertium, segniores acriter reprehenduntur. Multum mouet locus ille Esaiæ: Cognouit bos possessorem suū, & asinus praesepem Domini sui; Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Et non minus illud Hieremie: Miluus in caelo cognouit tempus suum, turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentūs sui: populus autē meus non cognouit iudicium Domini. In Prouerbijs etiam piger exemplo formica excitatur. Saluator noster auium, & liliorum exemplo, à nimia victūs & vestium cura, & solitudine nos auocat.

Quid sint loci communes.

Cap. XXVI.

PORRO autem cum argumenta, aut ex rerum vī naturaq̄, ducantur, aut sumantur ab ijs, qua videntur

tar extrinseca, quanquam maiorem sæpè vim habeant ad confirmandum: dicamus nos primùm de ijs, quæ à re ipsa sumuntur. A rebus ipsis sumuntur, quæ à definitione, partium enumeratione, etymologia, hoc est, notatiõe verbi, ab ijs præterea, quæ rem quamque contingunt, & ad eam quodam modo sunt affecta: quorum alia coniugata appellantur, alia ex genere, alia ex forma, alia ex similitudine, alia ex dissimilitudine, alia ex contrario, alia ex adiunctis, alia ex antecedentibus; alia ex consequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex causis, alia ex effectis, alia ex comparatione maiorum, aut parium, aut minorum: & hi appellantur loci communes, sedes argumentorum, elementa propositionum. Sic autem describuntur loci communes; nota, quarum admonitu, quid quæque res valeat ad persuadendū, possit inueniri: quos locos quam plurimis exemplis illustrare non esset difficile sed non admodum vrile, & ab instituto opere valdè alienum: paucis exemplis, & illis facilimis contenti, quid singulorum natura sit, clericis declaramus.

Locus à Definitione.

Cap. XXVII.

DE FINITIO est, quæ id, quod definitur, explicat quid sit: alio modo, breuis oratio, quæ rei naturam declarat. de qua hoc à dialecticis præcipitur, vt primùm rei proximum genus assumatur, deindè ad id differentia adiungatur, quæ rem à cæteris formis eidem generi subiectis, distinguat & separet: quæ subtilis definendi ratio, in dicendo non sæpè vsu venire solet, potius quæ quid res sit, descriptione quadam explicatur, quæ aliam
in rem

in rem non possit conuenire. Vtitur Ecclesiasticus orator sæpè definitionibus à sensibus hominum ductis; interdum autem alienis à vulgi opinionibus, & vulgari loquendi consuetudine, quæ quasi vi expressæ videntur, & animos hominum vel maximè ducunt & mouent, eaq; plerunquè ad refellendum, nonnunquam ad confirmandum adhibentur, & ad vincendum valent plurimum. A sensibus hominum ducta ea est definitio vitæ hominis, quam affert S. Iacobus Apostolus, cum dicit: *Quæ est vita vestra? vapor ad modicum parēs, & deinceps exterminabitur. Ab eodem definitur lingua, vt sit ignis & vniuersitas iniquitatis.* Vtitur B. Basilius in oratione contra auaritiã, argumento à definitione, quæ vim quasi afferat, & abhorreat ab opinione multitudinis: probat eum fraudatorem esse, qui, quod sibi superest, in pauperes non erogat: deinde in alia oratione ad diuites, in qua eorum excusationem ita proposuit, post, argumento à definitione sumpto, redarguit: *At te ipsum pauperem esse dicis, et ego, inquit, assentior: pauper enim est, cui multa desunt. vt multarum autem rerum indigeas, insatiabilis habendi cupiditas efficit.*

Locus à partium enumeratione.

Cap. XXVIII.

PROXIMA definitioni est partiũ enumeratio, quæ non solum ad probandum aliquid, vel ad refellendum est utilis, sed etiam ad amplificandum atque exornandum; cuius rei nobilissimum exemplum est in Ecclesiaste Salomonis ad probandam verissimam illam propositionem: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Eleganter

ter etiã Hieremias propheta probat in solo Deo glorian-
dum, enumeratis rebus, in quibus homines gloriari solēt:
Non gloriatur, inquit, sapiens in sapientia sua, & nō glo-
rietur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in
diuitijs suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire &
nōsse me, quia ego sum Dominus. Versans Ecclesiasticus
orator in illa quæstione, quæ est maximi momēti, & sæpè
tractanda, mortem nō esse extimescendam, hoc vti pote-
rit argumento: Nec naturalem, nec violentam, nec glo-
riosam, nec ignominiosam mortem sancti martyres, &
totius sanctitatis author Christus, vt patri obtemperaret,
fugiendam putauit; nulla igitur mors extimescenda est.

Locus ab etymologia.

Cap. XXIX.

AB etymologia, hoc est, à notatione, orator Eccle-
siasticus argumentum ducet: nam cum rerum ap-
pellationes partim à natura profecta sint, partim lege &
consensu hominum confirmatae, aliqua Spiritu sancto di-
ctante impositae, singulae res suis proprijs nominibus ita
sunt affectae, vt earum vis & natura, vocabulis ipsis ali-
quo modo declaretur. Quare optima ratione ab eo no-
mine, quo res quæque prædita sit, argumentum interdum
sumitur. S. Hieronymus scribens ad Heliodorum mona-
chum, hoc argumento sic est vsus: Interpretare, inquit,
nomen monachi, hoc est, nomen tuum, quid facis in tur-
ba, qui solus es? Ex hoc loco sæpè verissimam illam sen-
tentiam confirmare poterit Ecclesiasticus orator, Piorum
hominum esse, singulis diebus sanctissimo Missæ sacrificio
interesse, quia Missa, quasi transmissa dicitur, propterea
quod

quod populus fidelis mysterio Sacerdotis, qui, Christi personam gerens, munere deprecatoris inter Deum & hominem fungitur, preces, supplicationes, ac vota omnipotenti transmittit. Missa etiam appellatur, quia significat Christum, qui missus est à patre in hunc mundum, vel Angelum, qui mittitur, ut per eius manus hostia offeratur in sublime altare Domini. Quare ab eo loco sumere poterit multa argumenta, quibus populum hortetur ad Missas singulis diebus audiendas, & dicat illos, qui frequenter solent eidem sacrificio interesse, rectè educatos, timentes Deum, & bonæ existimationis esse consueuisse: illudq; cōsequi solere, ut eo die, quo p̄y homines sacris interfuert, in negocijs, in quibus versantur, maiorem animi moderationem, atque etiam aequitatem præ se ferant, quasi à Christo, cuius sacratissimam passionem recoluerunt, adiuti.

Locus à coniugatis. Cap. XXX.

SEQVUNTUR ea, quæ rem contingunt, in quibus sunt coniugata, quæ ab vno orta, variè commutatur, quorum vsus est frequens: Si Christiani sumus, Christianè viuamus. Esaias ità hoc argumento vsus est, Fatuus fatua loquetur. & S. Paulus: Primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo celestis: sicut igitur portauimus imaginem terreni, portemus imaginem celestis.

Loci à Genere & Specie.

Cap. XXXI.

ARGUMENTVM à genere, est illud apud Iohannem Apostolū: Omnis qui peccatum facit, iniqua-

quitatem facit, & peccatū est iniquitas. Facilius exemplū afferamus: Virtus est amanda, amanda igitur est charitas: proximi sunt diligendi, ergo inimici diligēdi sunt, cum, vt S. scribit Pontifex Leo in sermone de ieiunio, proximi non ū tantū intelligendi sint, qui nobis amicitia & propinquitate coniunguntur, sed omnes prorsus homines, quibus cum natura nobis communis est. A specie ostendi potest, peccata miseros homines efficere, quia adulterium, homicidiumq; à Deo homines separat, quæ maxima est putanda miseria.

Locus à simili.

Cap. XXXII.

SIMILIVM comparatio est admodū frequens, & hunc in modū adhibentur argumenta: Vt morbi corporis grauiores sunt, qui non sentiuntur; ita peccata, quæ contemnuntur: vt agra corpora quanto plenius nutris, tanto magis ledit, vt scripsit Hippocrates: ita deteriores efficiuntur, qui impura conscientia sanctissimum Eucharistia Sacramentū audent sumere. Elegans & illustris admodū similitudo est apud Esaiā, qua Deum agricolæ similem dicit: vt enim agricola interdū arat, interdū seminat, interdū excutit, interdū colligit fructus; ita Deus nunc corripit, nunc tuetur, nunc punit, nunc miseretur. Similitudines, quæ ex libro Prouerbiorum, & ex sanctis Euangelistis, et in vniuersum ex sacris literis colligi possunt, afferre, esset hominis abutentis ingenio, & ostentantis non admodū difficilem obseruationem. S. Chrysostomus in oratione de orando Deo, ita argumentum à simili adhibuit; Quemadmodū vrbs, qua mētib;

bus &

bus & propugnaculis careat, facilè in hostium potestatem venit; ita animam, quæ precibus munita nõ sit, nullo negotio redigit diabolus in ditionem suam.

Locus à dissimili. Cap. XXXIII.

DISSIMILITVDINES pleraq; explicantur in libro Prouerbiorum: Iustorum, inquit, semita, quasi lux splendens, præcedit, et crescit ad perfectã diem: via impiorum tenebrosa. Nos, qui breuitatem habemus propositam, quomodò hic locus à dissimili, possit ad vsum reuocari, dicamus: Hereticorum est, ab Ecclesia sancta recedere, noua dogmata consingere, doctores scholasticos cõtemnere; nos catholici, Ecclesiã sequi magistrã, vetustatis castissimos limites nõ transire, scholasticos doctores venerari debemus. Alia etiam ratione: Sapientes huius seculi plerunq; ita vixerunt, vt eorum vita à præceptis, quæ alios docebãt, discrepãrit: nos qui in Christiana & celesti philosophia versamur, demus operã oportet, vt quæ docemus, exemplo & vita sanctitate comprobemus.

Locus à contrario. Cap. XXXIIII.

SEQVITVR locus à contrario, cuius magnus est vsus, siue aliquid confirmare aut refellere, siue probare & illustrare Ecclesiasticus orator studeat. Quatuor sunt contrariorum genera; Aduersa, vt Ciceronis verborum, priuantia, relatiua, (hoc liceat vti vocabulo, vt facilius res explicetur) & contradicentia.

Ab Aduersis.

Ab Aduersis Ecclesiasticus orator sic poterit argumentari. Superbiam, peccatorum omnium matrem scimus

mus

mus; humilitatem igitur, fundamentum omnium virtutum, amemus. Pax cum immanissimo Turcarum tyranno neque tuta est, neque honesta; bellum igitur iustissimum, ab omnibus Christianis principibus contra communem hostem geratur. Sanctus Basilius ita eleganter loco à contrario est usus: Hac compara inter se, vt ieiunium ad Deum adducat, vt salutem delicia adimant: Quid Esau profanauit, & fratris seruum effecit? an nō esca vna, propter quam primogenita vendidit? an non Samuel, orationis & ieiunij gratia, matri donatus est? Abstinemus ab exemplis, à sacris literis sumptis, quia copia eorum obruimur, & perspicuitati studentes, clericos nolumus vel obscuritate, vel prolixitate fatigare.

A Priuantibus.

A Priuantibus hac est formula: Vt lux celestis patriæ est amabilis & expetēda; ita tenebræ inferni sunt odiosæ & fugiendæ. Misericordes, dicit Dominus, misericordiã consecuturos: qui igitur misericordia carebunt, misericordiam nullam consequentur. Quamobrẽm quodam in sermone sanctus Chrysostomus ostendit, neminem appellari posse miserum, nisi qui misericordia caret, & anima sua non est assuetus misereri.

A Relatiuis.

A Relatiuis sic ducitur argumentum: Laudandi sunt, qui discunt ea, quæ ad Christianam religionem pertinet: multò magis, qui docent: quod argumentũ amplificandũ est hoc tempore in Ecclesia Dei, et excitandi sunt auditores ad suscipiendum laborem docendi pueros, ea quæ ad sanctã Christi religionem pertinent. Hic locus explicatus

est apud Malachiam illis verbis: Filius honorat patrem,
& seruus dominū suum; si ergo pater ego sum, ubi est ho-
nor meus? & si dominus ego sum, ubi est timor meus?

A Contradicientibus.

Contradicentia, siue contradictoria, quæ Latini dis-
parata nominant, sunt affirmatio & negatio eiusdem rei
de eodem subiecto: quorum alterū ait quid, alterum ne-
gat; vt sapere, & non sapere; si hoc est, illud non est; Chri-
stum diligit, qui eius præceptis parer; qui non parer, non
diligit: qui ex Deo sunt, hoc est, qui Deum patrem agno-
scunt, verba Dei audiunt; qui non sunt, non audiunt; fa-
bulis aut theatris libentius intersunt, quàm concionibus.

Locus ab Adiunctis. Cap. XXXV.

LOCUS verò ab Adiunctis, personarum & rerum
attributa omnia penè complectitur: sic describuntur
Adiuncta, quæ cum re sunt coniuncta, vt locus, tempus,
vestitus, comitatus, apparatus, colloquia, in incessu veloci-
tas, rubor, pallor, & cæc. quæ rem magis exprimunt, &
actiones aut meliores, aut deteriores efficiunt. Valebit
ad rem illustrandam & amplificandam hic locus pluri-
mum: verbi causa, orator reprehēdens eos, qui in Eccle-
sia ambulant, ita dicet: Quid agitis miseri? domum Dei
facitis speluncā; coram rege regū deambulatis attoniti,
quasi eum non agnoscatis, partem in aliam oculos verti-
tis; diebus Dominicis, quibus consideranda sunt innume-
rabilia, quæ accepimus, beneficia, stulti nimium nihil mi-
nus cogitatis; genio indulgetis, aleis, iocis, detractionibus,
saltationibus dies Deo dicatos cōsumitis. B. Basilius hunc
locum

locū adhibuit in sermone de ieiunio. Ieiunātis color grauitatis plenus est, non impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modesto ornatus, placidus & serenus oculus, sedatus incessus, vultus animi secum loquentis index, nulla intemperantis risus insolentia, moderatio lingua, et cordis puritas. Adhibuit etiam eundem locum, coloribus depingens iracundum: Num decorus est vir iracundus? deponit figuram humanam, belluæ figuram assumit, efferebuit ira, commoti sunt oculi, non sunt ijdem oculi, ignis faciem induit. S. verò Hieronymus hoc loco est vsus, cum extremum iudicij diem exprimeret: Siue comedo, siue bibo, siue dormio, semper insonat auribus meis illa vox, *Surgite mortui, venite ad iudicium.*

Locus ab Antecedentibus.

Cap. XXXVI.

ANTECEDENTIA, hoc ab adiunctis differūt, quòd antecedentia sic antecedunt consequentia, vt cum ipsis necessariò cohereant; adiuncta, nò cohererent necessariò. Ratio argumentandi ab antecedentibus, est huiusmodi: Christus resurrexit, qui est resurrectio nostra, & nos resurgemus: nobilissima virtute qui est pradius, nempè charitate, patiens est, benignus est, nò querit, quæ sua sunt, sed gloriam Dei habet propositam.

Locus à Consequentibus.

Cap. XXXVII.

AConsequentibus talis est argumentandi forma: Prudens est, ergò res dubias non affirmat: qui est sapiens, est humilis. Insignis est locus apud Euangelistam Mattheum, quo Dominus & magister omnium, à conse-

quentibus probat pauperes spiritu, hoc est, humiles, esse beatos; quia ipsorum est regnum caelorum: item beatos mites, quia possidebunt terram; non solum hanc, sed (ut S. interpretatur Augustinus) terram viventium: qui sermo omnes beatitudinis consequenda vias complectens, est omnium, qui unquam habiti sunt, sermonum pulcherrimus & fructuosissimus.

Locus à Repugnantibus.

Cap. XXXVIII.

REPUGNANTIA sunt, ea quae neque certa lege, neque ordine inter se differunt; quae ratione à contrarijs, atque dissimilibus discernuntur. Argumenti à repugnantibus, talis est forma: Qui diligit Deum, non odit quemquam: si fato omnia fierent, tolleretur liberum hominis arbitrium; laus, poena, virtus, vitium, gloria, inania essent nomina: proximus invidet fratri suo, ergo charitatem non habet: & hoc loco concionatores solent uti, tractantes illam sententiam, nomine Christianos nos dici, sed mores repugnare nobilissimo nomini, quo nominamur: humilitatis enim, mansuetudinis, obedientiae, clementiae, & omnium virtutum exemplar dedit Christus Iesus, à quo nomen accepimus: nos volumus haberi, qui non sumus, meliores, doctiores, atque etiam ditiores, quam sumus: turpe putamus non vlisci iniurias: imperare est iucundissimum. ita etiam poterit argumentari; Qui diligit mundum, non est charitas Dei in eo, & si quis dixerit, quia diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est. D. Ambrosius usus est hoc loco in sermone de decollatione S. Ioannis Baptistae, his verbis: Postremo, quod etiam omnes

nes

nes barbari horrere consueuerunt, inter epulas atq; conuiuia, cōsummandæ crudelitatis profertur edictum; & à conuiuio ad carcerem, & à carcere ad conuiuium, feralis flagitij circumfertur obsequium: & paulò post; Quid crudelitati cum delicijs? quid cum funeribus voluptati? Rapitur ad pœnam propheta conuiuiali tempore, conuiuiali precepto, quo non cuperet vel absolui; perimitur gladio, caput eius affertur in disco: hoc crudelitati ferculum debebatur, quo, insatiata epulis, feritas vesceretur.

Locus à Causis.

Cap. XXXIX.

CAUSA est, cuius vi sequitur effectus: sunt autem quatuor genera causarū, materia, forma, efficiens, & finis. In omnibus rebus, tam naturalibus, quàm artificialibus, vt alio loco diximus, has quatuor causas facile est reperire. Materia est, ex qua res est. A causa materiali ducuntur ex sacris literis argumenta; In primis, quæ hominem ad modestiam excitent, vt in Genesi dicitur, hominē formatum esse de limo terra: quare peccati Adam ob superbiam, Deus obiecit illum reuersurum in terram, de qua assumptus fuerat; quia, inquit, puluis es, & in puluerem reuertéris; et Abrahā coram Deo se deiecit, Quia semel cœpi, loquar ad dominum meum, cum sim puluis et cinis. Hoc argumento Deus ad misericordiam inducitur: Recordatus, inquit Dauid, quoniam puluis sumus. & Iob: Memento, quaeso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerē deduces me. et Esaias: Et nunc, domine, pater noster es tu, nos verò lutum; & fidor noster tu, & opera manuum tuarū omnes sumus; nè irascaris, domine, satis, et nè vltra

E 4

memi-

memineris iniquitatis nostrae. B. Basilius in opusculo pulcherrimo, quod inscripsit, Attēde tibi, hunc locum sic expressit: Exultas ob diuitias, & ob maiorum tuorum nobilitatem te iactas? & propter patriam & pulchritudinem corporis? attende tibi ipsi, quod mortalis es, quod terrae es, & in terram reuertēris.

A causa formali.

Forma est id, per quod res est. A forma sic elicitur argumētum: Anima praediti immortalī, cur nostras omnes cogitationes ac spes collocamus in rebus caducis ac terrenis? locum hunc explicat praeclearē S. Bernardus: O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, redempta Christi sanguine, desponsata fide, dotata spiritu, deputata cum angelis, capax beatitudinis, quid tibi cum carne? poterit saepe orator Ecclesiasticus hac uti argumentandi formula: Omnium virtutum forma cum sit charitas, enitendum est, ut omnes nostrae actiones charitate informentur.

A causa efficiente.

Causa efficiens est, à qua aliquid est: ut, Sol diem efficit. Probat propheta Deum humana curare, argumento sumpto à causa efficiente: Qui plantauit, inquit, aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? apud Esaiam dominus potentiam, sapientiam, bonitatem suam ex creatione mundi probat; ubi pollicetur, se curam habiturum Israelis, propterea quod eos creasset: Audite, inquit, me domus Iacob, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulua; vsque ad senectam ego ipse, vsque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram; ego portabo, & sanabo. Apud eundem prophetam, se Christo magnam

gnam

quam multitudinem regeneraturum, hoc ipso argumento ostendit: Nunquid, inquit, ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit Dominus: & ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero? D. Paulus ad Corinthios scribens, Baptismi vim demonstrat: propterea quod non ab hominibus, sed à Christo fit.

A causa finali.

Finis est, cuius gratia omnia fiunt. Sic argumentari poterit orator: Homo ad consequendam vitam æternam est formatus; stulti igitur, qui in voluptate, in diuitijs, in honoribus beatitudinem collocant. amplificandus est hic locus, quia inde omnia peccata, omnes etiam calamitates oriuntur; quod ignoramus, ad quem finem celi & terræ Dominus in hanc lucem nos emisit; nimirum, ut ei seruientes, nobis attenderemus, & ad vitam aspiraremus æternam. Prophetæ ex hominis fine demonstrat, quibus rebus possimus ad vitam peruenire æternam; Quis ascendet, inquit, in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus & mundo corde. Totus liber, qui Ecclesiastes dicitur, hoc potissimum ostendit, quis sit verus hominis finis, & quibus rebus illum sibi quisque comparare possit. proposita præmij & finis magnitudine, sæpè sacra litera nos ad Dei præcepta obseruanda, & res aduersas æquo animo tolerandas, hortantur. Paulus ad Romanos ita scribit: Non sunt condigna passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Locus ab effectis. Cap. XXXX.

EFFECTA sunt ea, quæ sunt orta de causis. horum, ut causarum, quatuor sunt genera. Quæ autem sint

E S

singula

singularum causarum effecta, cognitis causis, intelliguntur. Ab effectis hæc est argumentandi ratio: Fides filios Dei efficit, infidelitas filios diaboli; fides igitur amanda est, & sanctis operibus comprobanda; infidelitas maxime fugienda. Voluptatem sequitur pœnitentia & infamia, temperantiæ comes est bona valetudo & existimatio; fugienda igitur voluptas, temperantia amplectenda. Ad hunc locum referuntur omnia illa argumenta & sententiæ, quæ innumerabiles sunt, in quibus Deus, ex collatis beneficijs, ingrati nos animi vitio arguit: vel ad obedientiam nos adhortatur. arguit apud Hieremiam: Nunquid, inquit, solitudo factus sum Israeli? aut terra serotina? id est, sterilis. quare ergo dicit populus meus, Recesimus, & non veniemus vltra ad te? & in Deuteronomia: Interroga, inquit, de diebus antiquis, qui fuerunt ante te. Christus saluator noster, ab effectis ostendit se esse bonum pastorem. Bonus, inquit, pastor animam suam dat pro ouibus suis. Sanctus Paulus mortem & ruborem commemorat esse peccati effectus, vbi ait: Quoniam per peccatum mors, & stipendia peccati mors, & quem fructum habuistis in ijs, in quibus nunc erubescitis? Beatus Leo Pontifex hoc loco vsus est in sermone primo de collectis, illis verbis: Multis diuinarum scripturarum testimonijs edocemur, quantum eleemosynarum meritum, & quanta sit virtus: certum est enim, vnumquemque nostrum animæ suæ benefacere, quotiès misericordia sua inopia succurrit alienæ: prompta ergo & facilis, dilectissimi, largitas esse debet, si credimus sibi vnumquemque id præstare, quod indigentibus tribuit.

Loci

Loci à Comparatione. Cap. XXXI.

COMPARATIONIS locus vocatur, cum argumentum aut à maiori ad minus, aut à minori ad maius, aut à pari ducitur. Libētius sepè afferimus, nè res obscurior fiat, exempla patrum, quàm sacrarum literarum. Huius generis argumento vsus est B. Hieronymus, scribens ad Heliodorum de laude vitæ solitariae, his verbis: Filius hominis nō habet, vbi caput reclinet; & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris. Sic ex hoc loco argumentari poterit Ecclesiasticus orator: D. N. Iesus Christus nobis maxima & grauiſſima peccata, quæ quotidie committimus, dimittit; & nos leuiſſimas fratrum noſtrorum iniurias ferre non possumus?

A minori ad maius.

A minori ad maius sic argumentari poterit orator: Diebus Dominicis laici sumunt sacramentū Eucharistia; cur non presbyteri, diaconi, & subdiaconi; aut etiam scipiūs? Hoc argumēto sic vsus est B. Basilius in oratione ad diuites: Mare nouit terminos suos, nox non transgreditur antiquam termini descriptionem; at verò auarus non veretur tempus, non statuit terminum, non concedit consequentias successionis; sed ignis violentiam imitatur, omnia corripit, omnia depascitur.

A Pari.

Parium comparatio est aequalis; vt, pastores consulunt saluti sui gregis, reges suorum populorum, medici morbo affectis corporibus; ita etiā pastores animarum prodesse debent ijs, quibus praesunt. Elegantiſſimè vsus est hoc loco sanctus Augustinus in quodam sermone illis verbis:

Et nos,

Et nos, & omnis populus, vnius Domini serui sumus: & si benè agimus, ad vnã beatitudinem pariter perueniemus: & quare pauper tecum nõ capiet cibum, qui tecum accepturus est regnum? quare pauper non accipiat vel veterem tunicam, qui tecum recepturus est immortalitatis stolam? quare pauper non mereatur panem tuum, qui tecum ad conuiuium inuitatus est angelorum?

De ijs probationibus, quæ extrinsecùs assumuntur, ac primùm de probatione ab auctoritate sacrarum literarum.

Cap. XXXII.

CV M de argumentis à re ipsa sumptis, quantum res ipsa postulare videbatur, egerimus; ea, quæ extrinseca appellantur, aggrediamur: quæ maiorem sæpè vim habent ad confirmandum. Hæc ad octo capita redigi possunt, ad sacras literas, ad traditiones Apostolorum, & apostolicorum hominum, ad Ecclesiam, ad sanctæ sedis Apostolicæ auctoritatem, & ad conciliorum, ad sanctorum patrum auctoritates, ad sententias philosophorum, atque etiam ad historias, quos locos multi egregij Theologi pluribus verbis explicauerunt, elegantissimè (meo quidem iudicio) Melchior Canus Episcopus Canariæ; nos, quantum subiectæ materiæ satis esse videbitur, de illis agemus. Orator igitur Ecclesiasticus, vbi aliquid demonstrare voluerit, hoc in primis ante oculos ponat, magnam esse sacrarum literarum auctoritatem: quandoquidem quidquid in sacris scripturis continetur, id verissimum sit, & veluti ex ore Dei prolatum: quidquid autem absurdum
 cuiuspiam

cuiusmodi videri potest, id non intelligi: magnam esse sa-
 crarum literarum fecunditatem: quacumq; pulchra sunt
 cognita, & vita hominum utilia, in illis contineri. Sacra-
 rum literarum testimonio, veluti oraculo, utetur Ecce-
 stasticus orator, interdum excitans populum ad frequen-
 tiam sacramentorum; ubi argumento sumpto à defini-
 tione, ab etymologia, à fine, ab efficiente, hortatus fuerit,
 ad salutarem illum cibum sumendum; proferet in me-
 dium verba illa Davidis: Percussus sum, ut fœnum, & a-
 ruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.
 Commemorabit quoque verba illa sumpta ex libro Sa-
 pientia: Venite, comedite panem, bibite vinum, quod mi-
 scui vobis: Locum etiam pulchrum Esaiæ, quem quintum
 S. Hieronymus appellat Euangelistam; Panis frugum ter-
 ra erit, & pinguis. Deinde præfatæ uicula adhibita, magi-
 stri magistrorum verba commemorabit, ita de se ipso lo-
 quentis: Ego sum panis vitæ. & paulò post, Ego sum panis
 viuus; & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi
 vita. Concludet, quasi per increpationem, arrogantem
 esse, qui negat se illo pane egere; stultum & dementem,
 qui, oblata sibi vita, velit manere in morte. Ità etiam de
 Purgatorio sermonem habens ad populum, quod sæpè de-
 bebuit facere, ad excitandam pietatem erga mortuos, ver-
 ba illa Esaiæ proponet ac ponderabit: Via sancta vocabi-
 tur, non transibit per eam pollutus. Accommodabit, quæ
 idem propheta alio loco dixit: Abluet Dominus sordes fi-
 liarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauabit de me-
 dio eius in spiritu iudicij, & in spiritu ardoris. Quibus E-
 saiæ verbis addet, quæ in hanc sententiam S. Ioannes in
 Apocalypsi scripsit: Non intrabit, inquit, in eam aliquid

coin-

coinquinatum; ciuitas enim illa, sancta est. His sacra scriptura testimonijs siue oraculis, è multis sumptis, testimonium Saluatoris nostri adiungens, qui dixit: Qui autem dixerit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Purgatorium esse affirmabit; animas in eo non posse quidquam vel benè, vel malè mereri: esse de sua salute securas; illis succurrendum, precibus, ieiunijs, eleemosinis, Missarum sacrificijs; quam si filij præstiterint parentibus mortuis, misericordiam eandem illis, cum è vita decesserint, filios suos præstuturos. Et quoniam finitimus est oratori Ecclesiastico sacrarum literarum interpres; & interdum in prima concionis parte orator interpretis munere fungitur; de arte siue ratione explicandi sacras literas, in tercio libro, cum de dispositione agemus, tractabimus. quod eo minùs est alienum, quia usu & consuetudine receptum est; vt Euāgelia proponantur, veluti themata, quibus populus ad præcepta Dei obseruanda, & ad rectè instituendam vitam eruditur. Testimonijs Davidis diuini vatis ac viri secundum cor Dei, vtetur sæpè; quæ plurimum valent, non solum ad confirmandum aliquid, sed etiam ad illustrandam orationem, cum eius psalmi pulcherrimis metaphoris & similitudinibus abundant.

De probatione ab authoritate traditionum Apostolorum.

Cap. XXXXIII.

SECVNDVM inartificiosarum probationum locū
Sobtinēt Christi & Apostolorū traditiones: vt sanctissimi ritus & ceremonia, qua in sanctissimis sacramentis
adhi-

adhibentur; multaq; præclaræ consuetudines & sententia, consensu sanctæ Ecclesiæ & longo vsu cõfirmata: quæ quoniã scriptæ non sunt, sed de aure, vt aiunt, in aurem, ab Apostolicis temporibus ad nos vsque peruenerunt: viuæ vocis oracula rectissimè dici possunt. Commemoret illa verba Ioannis Apostoli: Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitrator mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros; et verba Pauli Apostoli: Fratres, stete, et tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Poterit etiã ostendere multa esse ad Christianã religionem pertinentia, quæ literis canonicis consignata non reperiuntur: vt perpetua matris Dei virginitas; baptismus paruulorum: & multa alia; quæ tamen ita credenda proponit Ecclesiæ, vt qui aliter sentiret, in hæresim laberetur. Quarè doceat, legislatorem & magistrum nostrum Christum, nõ solum docuisse, sed etiã in vniuersum præcepisse, vt Ecclesiasticæ traditiones seruarientur, cū dixit discipulis suis: Sicut misit me pater, & ego mitto vos: qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit. Tribus verò potissimùm de causis multa sine scripto tradita esse, facile ostendet: primùm, nè apud ethnicos sacra nostra irriderentur, aut vulgò etiam in contemptum fidelium venirent: deindè quoniam viuæ vox, nescio quid latentis energiam habet, & in discipuli aures de authoris ore trãsfusa, fortiùs sonat; quarè S. Hieronymus ad Paulinũ ait: Indignũ erat, vt tota Euãgely doctrina, quæ lex, & spiritus, & vitæ est, mortuis quoq; literis cõmitteretur, nec vlla ex parte committeretur cordibus, tertid, vt veri Dei filij, ab adulterinis & seruis dignoscerentur. seruorũ enim

enim est & rudium, ex prescripto solum agere. Hinè Hieremias propheta; Dabo, inquit, legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam; & sanctus Paulus ad Corinthios; Epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Quare Saluator noster nihil eorum, quae fecit & docuit, scripsit; nec, quod legamus, scribendum quidquam praecepit; immò cum misit Apostolos ad prædicandum Euangelium, non dixit eis, Scribite: sed, Euntes prædicate Euangelium. quibus verbis Apostoli longo temporis spatio viua tantummodò voce Euāgelium prædicauerunt; postea etiam literis consignauerunt. Quanta demùm fides traditionibus sit adhibenda, cum ex ijs, quae haecenus dicta sunt, perspicui potest, tum ex Cypriani verbis, qui ea de re scripsit in hunc modū: Vt par est Spiritui sancto & Christo authoritas, ita in suis institutis aequa est authoritas et potestas: nec minus est, quod, dictante Spiritu sancto, Apostoli tradiderunt, quam quod ipse tradidit.

De probatione ab authoritate Ecclesiæ.

Cap. XXXXIII.

DE ECCLESIAE authoritate pluribus verbis & sæpè dicet Ecclesiasticus orator, tū vt comparet authoritatē eius ministris Episcopis & sacerdotibus, quae maximè est necessaria; tum etiam magis ad consolandos peccatores, qui salua nauì, quamuis maximis fluctibus agitata, adhuc non perièrunt. Quare doceat Ecclesiam esse populum fidelem, per vniuersum orbem dispersum,
eam

stare: regnū calorū, id est, militantem Ecclesiam, simile esse sagena in mare missa, cōmemoret; vel agro, in quo Zizania superseminata sunt; vel arca, in qua frumētum cū paleis cōtinetur; vel decē virginibus, partim fatuis, partim prudentibus: esse expressā in arca Noe, qua nō solum munda, sed etiam immunda animalia, concludebantur.

Hanc Christum sibi amicā, sororem, & sponsam vnicam delegisse, multisq; & eximijis promissionibus ac beneficijs illustrasse, hanc constituisse domum suam, & voluisse esse columnam & fundamentum veritatis, vt de illius doctrina dubitare nunquā possemus; quia tanquā magistra, custos, & interpres veritatis, fidem atque auctoritatem obtinet inuiolabilem: hanc demū Saluatorem nostrum vrbi, supra montem posita, comparasse, quae ab omnibus conspici & cognosci potest: atque cum ea omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi, se futurum promississe; vt tacitē admoneremur ei in omnibus esse parendum: & quidquid illa tanquā fidei dogma tenet, verissimum esse; nec quidquā falsum, quod aut credit, aut docet, esse credendum. Cū enim, vt ait Apostolus ad Ephesios, corpus Christi sit Ecclesia, à suo certē capite mouetur et regitur; ideò fateamur oportet, eam nullo vnquā tempore errare posse, quia à Saluatore nostro, Ecclesia ministris dicta sunt illa verba: Ego rogabo patrem, & aliū paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in aternū, spiritum veritatis, quē vos cognoscetis, quia apud vos manebit. Quae verba nē quis Apostolus tantū dicta esse posset existimare, addit, Non pro eis autem rogo tantū, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me. Quare nemo iurē dubitabit, quin Ecclesiae decretis & legibus tanta fides

F

sit ad-

sit adhibenda, quanta si ipsius Saluatoris nostri ore lata
 fuissent. Verum cum de Indulgentijs sermonem habebit
 ad populū Ecclesiasticus orator, eas esse thesauros, quos
 Christus sponsæ suæ Ecclesiæ donauit, demonstrabit. Nam
 ut merita Christi, cuius vna gutta sanguinis sufficiebat
 ad redimendos omnes Christianos, merita etiam san-
 ctorum martyrum, & preces Ecclesiæ, in indulgētiarum
 thesauro, sunt recondita, valere plurimum ad leuandam
 pœnā, cui obnoxij sumus, deleta iam culpa, quam indul-
 gentissimus pater Deus peccatoribus remittit: dispensa-
 torem huius thesauri, esse Christi vicarium; ab illo con-
 cedi solitas indulgentias ad gloriā Dei, & ad populorum
 salutem, ac excitandos homines ad egregium aliquod o-
 pus: neminem, qui mortali peccato sit contaminatus, &
 qui ea, quæ sanctissimus pontifex iussit, non obseruauerit,
 tanti beneficij participem esse: Iubileum Plenariam In-
 dulgētiā concedi, ut humanā infirmitati succurratur,
 ad conseruandam reuerentiam erga sanctam Sedem A-
 postolicam, ad confirmādā fidem catholicā, & ad ex-
 citandam in animis hominum spem diuinæ misericordie.

De probatiōe ab authoritate sedis Apostolicę.

Cap. XXXV.

SEDIS Apostolicę authoritas, hoc est, Romani Pon-
 tificis decretum satis est firmum argumentum ad fa-
 ciendam fidem: nam ipse est Christi Vicarius, & legiti-
 mus successor Petri, eādē, quam Saluator noster Petro
 tribuit, nō solum authoritatem & potestatem, sed etiam
 fidei firmitatem & stabilitatem habens; cum ea verba,
 Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua; & tu
 aliquan-

aliquādò conuersus confirma frates tuos, ad eum etiam pertineant: ità vt in eis, quæ ad sanctissimam Christi, cuius vicem in terris gerit, religionem spectant, errare nullo modo possit: præsertim cum Romani Põrifices, vt B. Gregorius scribit, nihil sine cõsilio grauissimorum hominum decernere consueuerint. Quando se offeret occasio, de potestate summi Põrificis Christi Vicarij aget; et ità ad populum dicit: quemadmodum nullum exercitum sine imperatore, nullum regnum sine rege, nullam domum sine patrefamilas; ità sine supremo pastore Christi Vicario, Ecclesiã regi non posse: indè ortos errores, quod membra à capite dissecta sunt.

De probatione ab authoritate Conciliorum.

Cap. XXXVI.

MAGNA est etiam authoritas sanctorũ patrum, qui à Spiritu sancto in sanctis concilijs sunt congregati; ità vt in ijs, quæ ad confirmandam fidem Christianam, & ad salutem animarum consequendam pertinent, nulla ratione errare possint. Nam cum Episcopi sint tanquam columna Ecclesie & capita, à quibus ceteri omnes fideles pendet: si ipsi in errorem ducerentur, necessè esset, quod accidere nõ potest, vt omne Christianum ædificium corrueret; hæreses, multis iam seculis damnatæ, conciliorũ authoritate reuiuiscerent; symbolũ Nicenum esset ambiguum: deniq; nulla certa via esset, qua in fidei controuersis catholicũ dogma exploraretur. Ad hæc cum beatus Augustinus affirmet, vniuersalis concilij sententiam, totius Ecclesie consensum esse: & cum Apostolo nulla alia commodior ac faciliior via visa sit ad veritatem in questione exorta inuestigandam, quàm si ad concilium

Hierosolymitanum controuersia referretur, nullus dubitandi locus relinquatur, quin necessarium sit concilijs fidem adhibere, si Ecclesia auctoritatem volumus tueri. Quarè præclare à S. Gregorio Pontifice dictum est: quatuor Concilijs generalibus tantam fidem adhibendam, quantam Euangelistis; nimirum, quia idem magister est Spiritus sanctus, & idem est auctor Christus. Quamobrem ubi de iustificatione sermo habebitur, explicanda est sententia concilij Tridentini, decretum illius in medium afferendum est, quod declarat iustum fieri hominem iustitia inherente per fidem in Christum, non historica, non mortua, sed formata, quæ per dilectionem operatur: & ubi in synodis habendus est sermo, ostendendum est absque peccato mortali non licere abesse à cura ouium, quæ nostra fidei commissæ sunt.

De probatione ab auctoritate sanctorum patrum. Cap. XXXVII.

IN explicatione sacrarum literarum, ad corroborandum aliquid, magnum etiam præstat argumentum Ecclesiastico oratori, sanctorum patrum cōsensus & auctoritas, quandoquidem à Spiritu sancto docebatur, cuius ope ita ad veram diuinæ scripturæ intelligentiã penetrarunt, ut in ijs, quæ ad fidem pertinent, non modò non errauerint; sed admirabilis etiam omnium consensus extiterit. Cùm enim omnes, qui illis successerunt scriptores & concionatores, sacrarum literarum sensum ex doctrina ab illis percepta populo tradiderint: populus autem eundem sensum fideliter acceperit, profectò, si ipsi errauissent, necessariò aut eos Ecclesia, omnium errorum expultrix,

pultrix, tanto in honore tot annos nō habuisset; aut in eadem nauī versata, naufragium fecisset: quod tantum abest, vt verum sit, vt qui id dicere auderet, hæresis se labe commacularet. Hos autem Dominus per Hieremiã prophetã Ecclesiæ pollicitus fuit, cū dixit: Dabo vobis pastores, iuxta cor meum, & pascet vos scientia & doctrina: vt videlicet intelligeremus, ob id eos post prophetas, apostolos, & Euangelistas, nobis fuisse datos, quo eorum catholicam, hoc est, vniuersalem & communem intelligentiam, atque authoritatem, tanquã Ecclesiæ regulam, à Deo præscriptam, sequeremur. quo loco monemus clericos, nè contra sententias sanctorum patrum, ad populum audeant dicere: nec si quid ab eis, vt potè hominibus, erratum est, detegere, vt faciunt quidam, qui de prædestinatione sermonem instituentes, B. Augustini sententiam improbandam suscipiunt; omne mendacium vituperãtes, S. Hieronymum accusant: oratione, laudibus, & interdum etiam silētio sanctissimi viri, lumina Ecclesiæ, venerandi sunt: eorum errores minimè sequendi, dissimulandi tamen, cū ad populum habetur sermo. Magna est etiam authoritas Doctorum, qui scholastici appellantur, præsertim B. Thomæ Aquinatis, quem sancta Concilia, Tridentinum in primis, magna veneratione dignum iudicauit, eorumq; authoritas valet plurimùm ad confirmanda veræ religionis dogmata, & ad falsa & perniciosa refellenda.

De probatione ab authoritate Philosophorū.

Cap. XXXVIII.

NON minima est philosophorum authoritas, eorum nimirum, qui non solum naturæ vim & effecta;

verum etiam morum et vitæ normā inuestigauerūt, idq̄
 magna ex parte sunt cōsecuti: & quamuis Saluator no-
 ster apud Ioannem Euangelistam dixerit: Quotquot an-
 te me fuerunt, fures sunt & latrones; tamen hac verba
 non ad eos, qui diuino itā volente numine, sed ad eos, qui
 sua sponte venerunt, siue pseudoprophetas, siue pseudophi-
 losophos pertinent: de quibus per Hieremiam prophetam
 Dominus ait: Non mittebā eos, & ipsi currebant. Quan-
 quā verè, vt Clemens Alexādrinus putauit, philosophi
 fures appellandi sint, propterea quod à Moysè & à pro-
 phetis sapientiam subriperunt, & gloriola aucupanda
 causa, quasi suam iactare consueuerunt. Platonem qui-
 dem, Pythagoram, & multos alios philosophos, Hebræo-
 rum consuetudine familiariter vsos, immò Pythagoram
 genere Hebræum atq̄ etiā circuncisum fuisse, S. Ambro-
 sius affirmat. Quare nemini mirum videri debet, si sancti
 doctores interdum vsi sunt in scriptis philosophorū testi-
 monijs: qui enim S. Hieronymū legit in libro 2. aduersus
 Iouinianū, vbi cum hæretico differens, varijs philosopho-
 rum authoritatibus, multisq̄, ex eorum commētarijs re-
 rum naturalium exemplis vitur; planè intelliget quan-
 tum horum authoritas ad argumentandū conferat. Por-
 rō Epiphanius, cum multis argumētis suffisset, B. Virgi-
 nem post partum virginitatem cōseruasse (hoc argumen-
 to à philosophis naturalibus sumpto) confirmat his verbis:
 Aiunt leonem non parere, præterquam semel, & vnum;
 cumq̄ rationem, quam eius rei philosophi reddunt,
 subiecisset, concludit, B. Virginem, quæ leonem peperit
 de tribu Iuda, non nisi semel, atque vnicum peperisse. S.
 etiam Paulus Apostolus ad Corinthios scribens, ex Me-
 nan-

nan-

mandri tragœdijs illud sumpfit: Corruptunt bonos mo-
res colloquia praua, & ad Titum ex Epimenide philoso-
pho, Cretenses semper mēdaces, mala bestia, ventres pi-
gri. Quamobrēm ad aliquid confirmandum, postquam
Ecclesiasticus orator sanctorū patrum sententias aut ex-
empla adhibuerit; nonnunquam philosophorum authori-
tates adiungere vtile iudicamus: quo nos Christianos ve-
re philosophia amatores magis pudeat: quod faciendum
in primis est, cū de remittendis iniurijs, & de contem-
ptu rerum externarum, deq; minimè formidanda mor-
te agendum est. Plato, Aristoteles etiam, meliùs esse scrip-
psit affici, quā afficere iniuria: nos Christiani, quod val-
dè deplorandum est, tam dulcem, tam iucundam vindi-
ctam ducimus. Philosophus dicebat, Omnia mea mecum
porto, fugiens ab excidio patriæ: nos ad caelestem patriā
nati, regis regum omnium Christi fratres, in magna re-
rum copia egemus. Seneca docuit contemnendum esse
contemptum; nos contemni, miserrimum arbitramur.

De probatione ab authoritate Historiarum.

Cap. XXXIX.

INTERDV M etiam historia grauisimorum homi-
num, praesertim veterum, qui suspiciōe odij & gratia
vacāt, plurimū valent ad faciendam fidem. Nam cū
historia testis temporū, lux veritatis, vita memoria, ma-
gistra vitæ, nuncia verustatis sit dicta; necessariò fides illi
habenda est, nisi omniū rerum praeteritarū memoria tol-
lenda, et more pecudū vitæ degenda sit: nō est enim homi-
nis benè instituti, et ad vitam humanam benè informati,
viro graui & fide digno, aliquid affirmanti non credere:

F 4

verūm

verum omnes probati & graues historici, si in eadem re conueniunt, ex eorum authoritate certum argumētum promitur, vt fidei dogmata, firma etiam ratione confirmētur, verbi causa, beatissimum Apostolorum principem Petrum Romæ collocasse sedem, & pro Christo martyrij gloria coronatum esse, omnes graues historiae tradūt: unde certa argumentatione concludi potest, Romanum Episcopum Petro in pontificatu succedere. Item Cōcilium Nicenum tempore Constantini à Siluestro Pontifice maximo esse coactum, grauisissimi quique historici memoria prodiderunt. qua ex re colligimus, Concilij Niceni definitiones veras esse, eò quòd certum sit, Concilium generale Ecclesie à Romano Pontifice comprobatum, errare non potuisse. Incredibile est, quantā vtilitatem afferat oratori Ecclesiastico cognitio Ecclesiasticae historiae, in primis ad hereticos conuincendos, & ad rudium animos ad pietatē, omnemq; virtutem informādos. in quibus cōmemorandis hortamur clericos, vt modū adhibeāt, cum ad populum sermonem habent, nè in aliquā leuem memoria ostentationē incidant; vbi verò sacra loquuntur litera, vel Christus aliquid precipit: vbi traditione apostolica, vel authoritate conciliorū aliquid confirmari potest, longas historias proferre, superuacaneū aut ambitiosum esse videtur. Quoniam igitur declarauimus, quibus rationibus Ecclesiasticus orator dicēdo possit de rebus ad gloriā Dei et ad salutē animarū pertinentibus, auditores instruere, regnum Dei, quod ipsi & omnibus Christi fidelibus debet esse propositum, augere; consequens est, vt aggrediamur explicare, qua ratione auditorū animos possit cōmouere.

FINIS LIBRI PRIMI.

DE